

Romano

R O M S K I

berš/leto: 5

them

S V E T

april 1999, številka 5

BIVALNE RAZMERE - KRŠKO

DAN ROMOV NOVO MESTO '98

4. MEDNARODNI ROMSKI TABOR MURSKA SOBOTA '98

INTERVJU dr. PAVLA ŠTRUKELJ

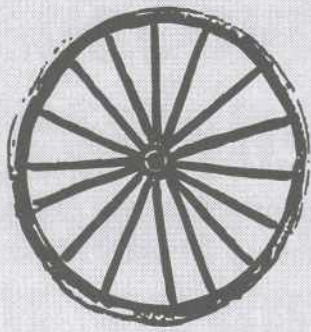

CIGANSKA
SKUPINA

LANGA

ŠERIF-BEĆE

**ROMANO THEM
ROMSKI SVET**

številka 5, april 1999

založnik
Zveza romskih
društev Slovenije
Gregorčičeva 5
9000 Murska Sobota
tel./fax: (069) 31-329

glavni in odgovorni urednik
Jože Horvat - Muc

uredniški odbor
dr. Pavla Štrukelj
Monika Sandreli
Štefan Šarkezi
Nataša Brajdič
mag. Alenka Janko
Jelenka Kovačič
Zlatko Hahn

dopisniki
Marija Padovan, Novo mesto
Zdravko Pilipovič, Krško
Anita Cener, Serdica
Elvis Resnik, Vanča vas-Borejci
Lujzi Baranja, New York
Dragoljub Ackovič, Beograd

prelom in tisk
Tiskarna Klar, Murska Sobota

naklada
500 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS št. 415-562/96, se Romano them - Romski svet šteje med proizvode za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Izid časopisa Romano them sta omogočila
Zavod za odprto družbo Slovenija
in Ministrstvo za kulturo RS

VSEBINA

Jože Horvat - Muc: <i>Beseda urednika</i>	2
dr. Pavla Štrukelj: <i>Zgodovinska resničnost o Romih v Evropi in v Sloveniji</i>	3
Štefan Šarkezi: <i>Tretja konferenca o zaposlovanju romov</i>	5
Jože Horvat - Muc: <i>Roma media forum 1999</i>	6
Jože Horvat - Muc: <i>Intervju z dr. Pavlo Štrukelj</i>	7
Monika Sandreli: <i>Romski Zbornik</i>	11
Romeo Horvat - Popo: <i>Mro Čbavuro</i>	11
Andreja Šarkezi: <i>Plesna skupina The 5 girls</i>	12
Novogoriški muzej: <i>Romi</i>	13
Štefan Bajič: <i>Izbor romskega športnika in ekipe leta 98</i>	14
Monika Sandreli: <i>Romano theater - Romsko gledališče</i>	15
Monika Sandreli: <i>4. mednarodni romski tabor M. Sobota 98</i> ...	16
Zdravko Pilipovič: <i>Romska problematika v občini Krško</i>	18
Marija Padovan: <i>Romsko naselje Žabjak</i>	21
<i>Folklorni festival</i>	23
Iztok Horvat, Romeo Cener: <i>Romski festival romske glasbe</i>	23
Marko Klinc: <i>Svetovni dan romov 1998 v Novem mestu</i>	24
Marija Padovan: <i>Romski jezik je tudi domovina</i>	25
Marija Padovan: <i>Med mladimi novomeškimi romi</i>	25
Marija Padovan: <i>Daleč je Ljubljana... ali anekdota o sramotni nepismenosti</i>	26
Anita Cener: <i>Praznovanje 1. obletnice romskega društva Zeleno VEJŠ Serdica</i>	26
Anita Cener: <i>1. romski folklorni festival</i>	27
Štefan Šarkezi: <i>Romsko društvo Romski zeleni gozd</i>	27
Jože Horvat - Muc: <i>1. konferenca slovenskih romov</i>	28
<i>Zija - Pesmice</i>	30
<i>Prispevki mladib: Naš mali svet</i>	32
Slavko Baranja - Lujzi: <i>Dijl Tumenca</i>	33

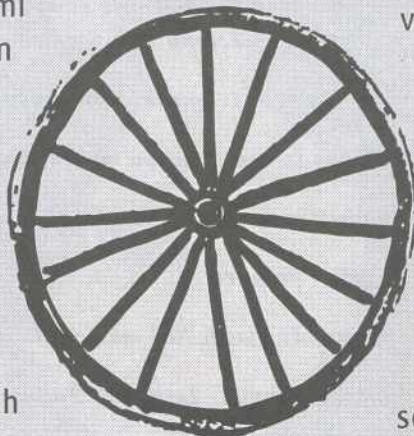
Beseda urednika

Jože Horvat - Muc

glavni in odgovorni urednik

Naš časopis Romano them ni nastal šele zdaj, ampak že leta 1996, ko ga je prvič založilo Društvo za preventivno in prostovoljno delo – projekt Romi iz Ljubljane. Vse zasluge in zahvale lahko pripišemo Tatjani Avsečevi, ki je vse do konca leta 1998 urejala in skrbela za izdajo časopisa.

V letu 1999 je Romano them – Romski svet prešel v okrilje Zveze romskih

društev Slovenije. Res je, da smo nekatere stvari spremenili (zunanja stran itd.).

Zelo pomembno je, da je Uredniški odbor sestavljen predvsem iz Romov.

Upam, da bodo prispevki za časopis prihajali na uredništvo od vseh romskih društev. Strani rezervirane za romsko zgodovino je prevzela dr. Pavla Štrukelj, ki je nedvomno največji romolog v Sloveniji. Tudi prispevki, ki prihajajo iz Novega mesta, Krškega in Prekmurja so zelo bogati (tudi fotografsko).

Torej lahko rečemo, da smo časopis, ki je namenjen predvsem romom, prevzeli romi. Tudi informacije, ki so v tej prvi številki tega leta objavljene in govorijo o dogodkih iz prejšnjega leta, imajo svojo vlogo, saj so nekatere informacije bile v prejšnji številki pomanjkljive.

Res je tudi, da je Romani them – Romski svet v letu 1998 izšel samo enkrat, kar je lahko tudi vzrok za pomanjkljive informacije v številki 4.

Pozivam vse sodelavce in romska društva, da se zavedajmo odgovornosti in pomembnosti našega časopisa, saj smo to dolžni našim bralcem.

Zveza romskih društev Slovenije, kot novi založnik časopisa Romano them, odgovarjamo, s to novo izdajo številke

5, tudi na očitke, ki prihajajo iz vrst nekaterih naših »prijateljev« iz Ljubljane, češ, da ne bomo sami sposobni izdati tega časopisa.

Prva številka pod okriljem Zveze romskih društev Slovenije je izšla, kakšna je, pa presodite bralci sami.

Zgodovinska resničnost o Romih v Evropi in v Sloveniji

dr. Pavla Štrukelj

Ob izdaji nove serije romske revije »Romano them«, ki jo bo oblikovalo uredništvo romskih sodelavcev, bom z veseljem prispevala svoja spoznanja in raziskave. V njih bom razumljivo prikazala zgodovino in kulturo nomadskih prednikov, to je prvih romskih naseljencev v Evropi. Bralcem te publikacije, predvsem romskim, bi rada povedala, da je njihova zgodovina starodavna in da je potekalo življenje v prvih časih precej drugače na novi celini, kakor so ga bili Romi navajeni v svoji prvotni domovini.

Ko govorimo o izselitvi romskih prednikov iz Indije in opisujemo njihova potovanja, moramo napisati kar precej letnic iz preteklih stoletij, da si lažje predstavljamo dolgotrajno potovanje skozi mnogo dežel, tako na azijskih tleh, kakor kasneje v Evropi.

Kakor je splošno in že dolgo znano, so evropski Romi v Indiji pripadali stalno potujočim nomadam, ki so živeli v pokrajinah na zahodu omenjene dežele. Pred mnogimi stoletji so se začeli seliti v sosednje dežele, to se pravi, potovali so po Afganistanu, Perziji (današnjem Iranu), Armeniji, Turčiji, prišli do Bizanca (Carigrada) in prispeli v Grčijo. Že na azijskih tleh so si ta plemena razdelila smeri in poti potovanj. Tako vemo, da je druga velika romska skupina odšla v Sirijo, Egipt, severno Afriko in dalje v Španijo.

Najbolj zanimiva za vzhodno in srednjo Evropo je prva skupina, ki je potovala v Grčijo in se iz te dežele razselila po vseh deželah nove celine. Ohranjene so mnoge stare listine, v

katerih beremo o prvih skupinah Romov v Evropi, ali kakor so jih v njenih deželah imenovali Cigani. Romska plemena so v Grčiji znana že pred približno tisoč leti. Naseljevanje Romov po balkanskih deželah pa omenjajo listine iz prve in druge polovice 14. stoletja. Podatek v listini leta 1340 je zelo zanimiv, ker omenja nekaj romskih družin, bile pa so pod varstvom nekega samostana na vznožju pogorja Karpatov. Drugi podatek, tudi pomemben, pa omenja leta 1398 bogatega benečanskega gospoda; ta je v grški koloniji Nauplion potrdil določene pravice romskim družinam, bivajočim pod njegovo oblastjo.

Za naselitev Romov po balkanskih deželah so izredno pomembne ohranjene stare listine, ki vsebujejo podatke o romskih plemenih iz 14. in 15. stoletja. Leta 1378 je omenjena skupina Romov v sodni škofijski kroniki v Zagrebu, leta 1387 (to je deset let kasneje) je omenjen v isti kroniki Rom iz Ljubljane.

Na Madžarskem so ugotovljeni številni pisani viri o Romih že od leta 1388. Podobne omembe so znane tudi v drugih evropskih deželah. Posebno češki raziskovalci so odkrili mnogo dokumentov z omembami Romov, in ti segajo daleč v preteklost.

Največja skupina indijskih nomadov, to je prednikov današnjih Romov, so se pojavili v Evropi leta 1417. To so bila zadnja indijska plemena, ki so bila tudi najštevilnejša. Vodili so jih vojvode Mihael, Andrej, Panuel in kralj Sindel. Ta največja nomadska plemena, imenovani Cigani, so bili že nekaj stoletij razseljeni po Evropi, ko so se šele začeli zanje zanimati razni

učenjaki, predvsem jezikoslovci, da bi razvozlati uganko, odkod so novi priseljenci prišli. Govorica novih naseljencev je bila tako drugačna, da so jo pričeli študirati. Ugotovili so namreč, da je mogoče le na podlagi preučevanja jezika seznaniti se z izvorom novih naseljencev. Razširjene so bile številne zgodbe, vendar niso bile verodostojne, posebno tiste o ciganskem izvoru iz Egipta, kar seveda ni bilo pravilno.

Tako so končno jezikovne raziskave pokazale, da ciganska plemena izvirajo iz Indije. Ta razrešitev, kdo so evropski novi naseljenci, sega nazaj nekaj stoletij; predvsem je za ta odkritja pomembno 17. stoletje. Kasneje v 19. stoletju, to se pravi dvesto let kasneje, sta dala najpomembnejše izsledke o romskem jeziku raziskovalca A. F. Pott in Slovenec Franc Miklošič. Miklošič je eden najpomembnejših jezikoslovcev in mu gre nedvomno prvo mesto na tem področju. Napisal je zelo pomembno znanstveno in temeljno delo v letih 1872 - 1880. Tako je razrešil v svojem delu pravi izvor prvotne domovine Romov prav na podlagi njihovega jezika. Postavil je trditev, da so evropski Romi potomci indijskih nomadov in da so prišli iz pokrajin na zahodu Indije. Ta Miklošičeva raziskovanja in izsledki so še danes veljavni. Znano je, da je prav jezik evropskih Romov najpomembnejša kulturna dediščina in so ga romska plemena ohranila do današnjih dni.

Miklošič je evropske Rome razdelil na 13 velikih skupin in sicer jih je imenoval po deželah, v katerih so se naselili. Ugotovil je prav toliko

► romskih evropskih narečij. Trdi pa tudi, da je ostal najbolj čist romski jezik v Grčiji, kjer ima tudi najmanj tujih izposojenk.

O prvih romskih naseljencih v Evropi ni znano, kako so se imenovali, in ali so prinesli oznake posameznih etničnih plemen. Verjetno je, da so ime Cigan dobili že v Grčiji, kasneje pa se je to ime razširilo po vsej Evropi. Izjema so le nemški Romi, ki so ohranili ime Sintí. Iz zgodovine so znana še druga poimenovanja Romov v evropskih deželah, na primer glede na barvo kože in njihov način življenja. V stari avstrijski državi, v času cesarice Marije Terezije in Jožefa II., so prepovedali rabiti ime Cigan, zato so jih imenovali »novi naseljenci«. Današnja splošna oznaka za ciganskega pripadnika v Evropi je uradno uveljavljeno ime Rom.

Za začetek naseljevanja Romov v Slovenije je podatek v škofijski sodni kroniki v Zagrebu iz leta 1387 izredno pomemben in je tudi do danes najstarejši znan pisan vir, ki omenja Cigana iz Ljubljane. Arhivske listine v Sloveniji, v katerih je zapisano ime Cigan, izvirajo večinoma iz 15. in 16. stoletja. Te vsebujejo omembe, da se je potovanje teh nomadov odvijalo tudi po slovenskem etničnem ozemlju, nadaljevalo pa v sosednjih zahodnih deželah. Verjetno je, da je nekaj romskih družin ostalo v naših krajih. Od 17. stoletja dalje so omembe Romov v Sloveniji že določnejše. Ohranjeni so mnogi zapisi v raznih listinah in okrožnicah, ki so obravnavale in urejevale življenje in problematiko romskih naseljencev. V 18. stoletju so arhivski zapisi o Romih v Sloveniji precej pogosti, posebno v matičnih knjigah so omembe vredni podatki, ki povedo mnogo zanimivih reči o razširjenosti romske populacije na slovenskem etničnem ozemlju v tistem času. Značilna je izbira krajev, v katerih so se romske rodbine naselile, kajti bila je pogojena že v preteklosti. Romi so ostali v tistih krajih naše dežele, ki so blizu še danes sosednjim pokrajinam in državam z veliko številnejšim romskim prebivalstvom. Romi v Sloveniji, naseljeni v naših krajih do prve svetovne vojne, so prišli z več strani, predvsem iz obmejnih vzhodnih sosednjih dežel. V naših krajih so

ostale te skupine prav tako nomadi, kakor so bile v prejšnjih plemenskih rodovih.

Zemljepisna oznaka romskih skupin v Sloveniji je naslednja. Ta jih opredeljuje na dolenske in prekmurske Rome in posebno gorenjsko skupino Sinto.

Romi na Dolenskem predstavljajo posebno skupino, ki ima nekaj sorodnosti z nekaterimi romskimi plemeni na Hrvaškem, od katerih so se odselili v preteklosti. Tako so dobili tudi naziv hrvaški Romi. Naselitev teh rodbin zajema kraje v Beli krajini, Šentjerneju, v kočevski in krški pokrajini in bližnjo in daljno območje Novega mesta. Kasnejša naselja so nastala tudi v drugih krajih, na primer v Žužemberku, Trebnjem, Grosupljem, blizu Otočca in drugod. Poglavitne rodbine so Hudoroviči, Jurkoviči in Brajdiči. V 19. stoletju se je na Dolensko priselila neka ženska iz rodu Šajnovič in ženska iz rodbine Sokolovič, obe sta prej prebivali na območju Bosne.

Splošno je na voljo le malo podatkov o naseljevanju dolenskih Romov. Kar zadeva rodbino Brajdič, vemo, da je zanj pomembno pleme z istim imenom in sicer iz območja zagrebške županije; od tega so se nekatere družine odselile na Dolensko. Ugotovljeno je tudi, da plemeni Gomani in Gopti, naseljeni v krajih med Savo, Dravo in Donavo in v zahodni Hrvaški, imata precej sorodnosti z Brajdiči na Dolenskem. Od teh se je pleme Gopti najbolj razširilo na zahod, kar so pokazala nadaljna raziskovanja. Romolog in jezikoslovec prof. Uhlík je namreč postavil trditev, da izvirajo dolenske romske rodbine jezikovno in etnično iz plemena Gopti v Gornjem Pokuplju na Hrvaškem. Zanimivo je tudi poglavje v Trdinovi knjigi o Ciganih Bradičih in datira v drugo polovico 19. stoletja. Pisatelj pravi, da je bila odločujoča Marija Schweiger roj. Turn, baronica Ruperčvrške graščine v šmihelski občini za naselitev rodbine Brajdič. Dovolila je namreč, da se je družina Petra Brajdiča naselila na njenem zmljišču. Ta Rom in kovač naj bi bil prvi naseljenec v tem rajju. Zanimivo je, da je še danes blizu nekdanjega gradu romsko naselje.

Drugi pisani viri iz 19. stoletja,

pomembni za dolensko romsko skupino, nakazujejo izvor določenih romskih družin, ki so se odselile iz obmejnih hrvaških krajev (npr. Severin, Bosiljevo, Vrbovsko idr.). Iz te omenjene države je resnično prišlo največ družin Hudorovič, naselili pa so se v Beli krajini in na Kočevskem. Nekatere družine tega rodu so odšle še dalje na zahod in sicer v Postojno in Trst. Ugotovljeno je, da je nekaj družin Hudorovičev ostalo na tržaškem ozemlju, nekaj se jih je naselilo v severni in srednji Italiji.

Rodbina Brajdič je na Dolenskem najštevilnejša. Razseljeni so skoraj po vseh krajih doline Krke in seveda na območju Novega mesta. Gomani, ki so potovali tudi po slovenskih krajih še v prvi polovici 20. stoletja, živijo danes na Hrvaškem in nimajo z Brajdiči na Dolenskem nobenih stikov.

Ko se je rodbina Jurkovič priselila v Slovenijo, je ostala v šentjernejski pokrajini, kjer je še danes. Ta skupina je najmanjša na Dolenskem. Zato tudi ni nenavadno, da se je že v prejšnjem stoletju v tej rodbini pojavil priimek Hudorovič, Brajdič, Hold (gor. skupina) in Šarkezi (prekm. skupina). Do leta 1900 je vpisanih v matični knjigi zelo malo otrok iz rodu Jurkovič. Te maloštevilne vpise razlagamo tako, da so Jurkoviči prišli v dolino Krke v majhnem številu in so še nenehno potovali iz kraja v kraj; kot nomadi so ostali brez pristojnosti.

Navzočnost in naseljevanje Romov na Madžarskem je bistveno povezano tudi s prvim pojavom teh družin v Prekmurju. Pomemben je podatek iz konca 14. stoletja, ki pravi, da so bili Romi v tistem času znani v komitatu Somogy, to je blizu slovenskega prekmurskega ozemlja. Različna zgodovinska dogajanja v 15. in 16. stoletju so zajela tudi prekmursko pokrajino in v okviru Madžarske povzročila razna preseljevanja tedanjega prebivalstva. Posebno turški vpadi so vplivali na spremembe v demografskem pomenu. Neurejene razmere med plemiči in kmeti so prav tako pospeševale naseljevanje novih tujih skupin. Fevdalni zemljiški gospodarji so začeli naseljevati Rome in jih zaposlovati na svojih posestvih kot ceneno delovno silo. Prednost so imele romske družine, katerih gospodar je opravljal kovaška dela. ►

Tretja konferenca o zaposlovanju Romov

Roma 98, Hevíz - Madžarska

Tretja konferenca o zaposlovanju je bila na Madžarskem od 21. - 23. aprila 1998 v mestu Hevíz. Sodelovali smo Romi in neromi iz šestih držav: Češke, Slovaške, Avstrije, Romunije, Madžarske in Slovenije. Iz vsake države so bili vabljeni po trije Romi in trije neromi. Konferenca je bila v celoti stimulacijsko prevedena.

Slovenske Rome smo predstavljali: Štefan Šarkezi tajnik zveze romskih društev Slovenije iz Serdice, Bajič Štefan romsko društvo Romani Union iz Murske Sobote in Stanko Baranja romsko društvo Romano Zeleno Vejš iz Serdice. Največ reči so bile dane šolanju romskih otrok, o izobraževanju ter preusmerjanju Romov po vseh državah, ker po vseh državah so Romi malo izobraževani ali celo nepismeni.

Ko je mag. Janez Drobnič pojasnil število živečih Romov v Sloveniji in s kakšnimi problemi zaposluje nas

Rome. Vodilni iz ostalih držav si skoraj niso mogli predstavljati tako malo Romov in da imamo tako veliko število brezposelnih Romov v Sloveniji. Romuni so rekli, da v njihovi državi nimajo nikakršnih problemov z Romi, ker so Romi pri njih raztreseni in nimajo nobenih problemov s svojimi Romi. Vodilni iz Slovaške so kar predlagali, da Romi ne bi bili zraven pri sprejemanju evropskega proračuna. Proti so se potem postavile ostale države tako smo vseeno sklenili, da bo po en

Rom in en nerom iz vsake države pri sprejemanju evropskega proračuna.

Jaz osebno sem konferenco ocenil kot zelo uspešno. Zdaj je pa vse skupaj odvisno od vodilnega kadra koliko bodo uresničili svoje predloge in cilje.

Ali pa bo samo ostalo na papirju v predalčku in mogoče bodo včasih prebrali, kaj so govorili ali predlagali.

ŠTEFAN ŠARKEZI ■

► Ob koncu prejšnjega stoletja (19. st.) poznamo že vrsto romskih rodbin, naseljenih v Prekmurju. V starih listinah so zapisani priimki posameznih rodbin, ki so zelo zanimivi in pomembni, kot tudi druge zaznambe, ki jih dobimo v teh arhivih. Rodbine so naslednje: Turba, Farkas, Horvat, Vajda alias Nagy, Šarközi, Zarka, Kakas-Kokaš, Baranya-Baranja, Sárkan, Czene-Cener. Nekateri priimki teh rodbin so se kasneje izgubili. V današnjem času so najbolj pogosta ta: Baranja, Horvat, Cener, Kokaš, Šarkezi in Olah.

O naseljevanju Romov v Prekmurju

so pomembni še naslednji podatki. Natančnejši pregled raznih pisanih virov in listin je namreč pokazal, da se je večina romskih rodbin priselila z Madžarskega in iz nekaterih sosednjih dežel. Največ selitev je bilo iz nekdanje zalske in železne županije. V teh krajih so prebivale različne skupine madžarskih Romov, ki so se ločevale med seboj po poklicih. Jezikovno so se te rodbine delile na dve veliki skupini in sicer je ena uporabljala v govoru romski jezik, druga pa je že privzela madžarščino.

Prekmurski Romi izvirajo iz obeh omenjenih skupin. Romi, ki so pri-

nesli na slovensko ozemlje znanje materinega romskega jezika, so najštevilnejši in sodijo v karpatsko in vlaško skupino. Te rodbine pripadajo poklicno skupinam kovačev, godbenikov, pletarjev, graditeljev ilovnatih hiš in brusačev. Prišlo je tudi nekaj priložnostnih delavcev in nekaj nomadskih družin.

Posebna skupina Romov v Dolgi vasi pri Lendavi kaže nekatere značilnosti, ki pripadajo romskim rodbinam v Slavoniji. Od drugih prekmurskih rodov se ločijo, tradicionalna izročila so ohranili v današnji čas in jih prav ta uvrščajo v poseben rod. Poklicno ►

NADALJEVANJE NA STRANI 29

ROMA MEDIA FORUM 1999

4.-7. februar, Ohrid, Makedonija

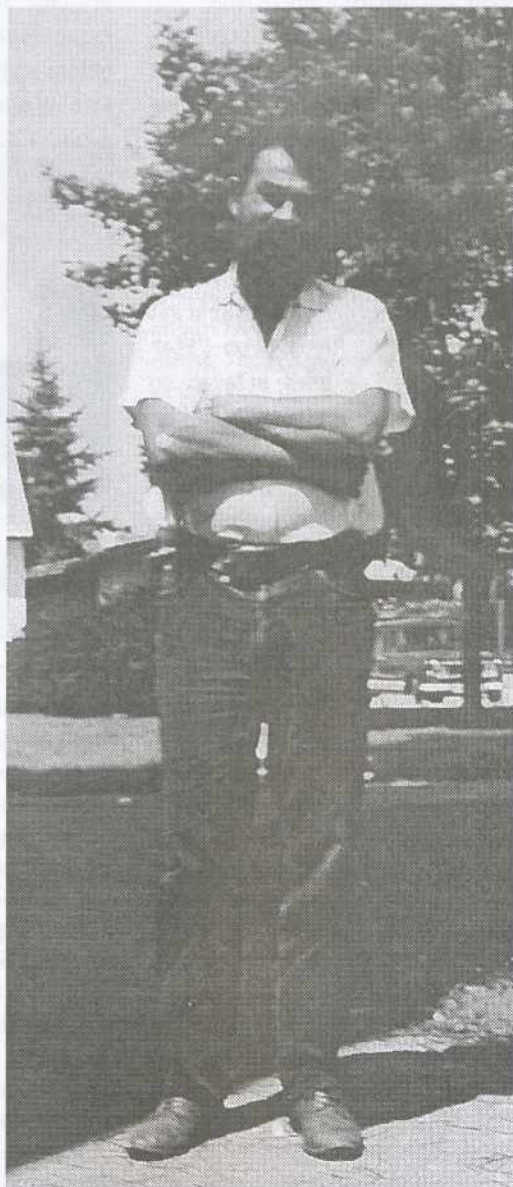
Organizatorja omenjenega foruma sta bila Odprta družba Makedonija in RTV BTR Skopje. Na forumu je bilo približno sto udeležencev iz 23 držav. To so bili večinoma direktorji in uredniki romskih medijev.

Našo državo sta zastopala urednik Murskega vala Marjan Dora in urednik časopisov Romano them - Romski svet ter Romano nevijpe - Romske novice Jožek Horvat. Prisotna sta bila tudi generalni sekretar Svetovne romske organizacije Dragoljub Ackovič in predstavnik Soroš fundacije Orhan Galjuš za Romske medije.

Na forumu smo imeno-

vali po enega predstavnika iz vseh prisotnih držav na konferenci za Romske medije. Bila je tudi izvoljena komisija, ki bo skrbela za uresničevanje sprejetih sklepov na konferenci ter komisija za pripravo biltena o konferenci. Sprejeti so bili naslednji sklepi: dvoletno šolanje za novinarje, lokalno usposabljanje novinarjev, financiranje romskih medijev, šolanje za uporabo računalnika (vse to naj bi financirala Soroš fundacija), uporaba romskega jezika v medijih, menjava informacij, koriščenje interneta za podatke v romskih medijih in pridobitev naslovov za sofinanciranje romskih programov.

JOŽEK HORVAT - MUC ■

Intervju z dr. Pavlo Strukelj

Jože Horvat - Muc

■ Kako dolgo se že ukvarjate z romologijo?

Vprašanje bom nekoliko razširila in povedala nekaj tudi o mojem poklicnem delu, ki je bistveno povezano z romologijo. Zdi se mi, da bom tako bolj nazorno razložila, zakaj sem se odločila za raziskovanje romske kulture in kako dolgo že poteka to moje delo. Ko sem končala etnološke študije na Univerzi v Ljubljani, sem prevzela delo v Etnografskem muzeju in sicer kot vodja oddelka za neevropske kulture. Tako je moje delo obsegalo dežele in njihove kulture, ki so nastale na drugih celinah (to je v Afriki, Ameriki, Aziji, Avstraliji, Indiji). Ker je bilo delo tako obsežno, sem se odločila za določene kulture in določene dežele. Med temi izbranimi so bile tudi kulture ljudstev na indijski podcelini. Povedati namreč moram, da ima muzej v Ljubljani številne zbirke iz Indije, med katerimi so zastopane tudi kulture nomadskih plemen. Moja dolžnost je bila, da preučujem te predmete, jih urejam, prirejam razstave in pišem o njih. Zelo so me zanimale zbirke indijskih nomadskih plemen, ki vsebujejo oblačila, obrtne izdelke in umetniške dosežke. V to vrsto kulture sodijo tudi izdelki, ki so v daljni preteklosti pripadali prednikom evropskih Romov v prvotni domovini.

V zvezi s spoznavanjem indijske kulture, moram povedati, da so mi na začetku pomagali indijski prijatelji, katerim sem zelo hvaležna. Omgočili so mi tudi, da sem uresničila zanimivo potovanje po zahodnih krajih indijskih držav in da sem spoznala pomembna nomadska plemena.

Poglavitno raziskovanje romske kulture je seveda potekalo v Sloveniji. Lahko rečem, da sem bila med prvimi, ki sem začela s sistematičnim preučevanjem romskega življenja in kulture ter se ob delu tudi začela spoznavati z romskim jezikom. Raziskovalno delo je obsegalo

vse tri romske skupnosti, naseljene v Sloveniji (to je na Dolenjskem, Gorenjskem in v Prekmurju).

Že na začetku sem ugotovila, da je kultura romske populacije velika neznananka pri slovenskih ljudeh. Prevladovalo je mišljenje, da imajo romske skupnosti pri nas le probleme na vseh področjih vsakdanjega življenja, posebno po socialni strani.

Odločilni nagib za moje delo med Romi pa je povzročil dogodek, nekoč sem ga že omenila, ki se ga še vedno spominjam. Zgodilo se mi je tole. Na začetku svojega terenskega dela sem obiskala neko romsko naselje, v katerem nisem poznala nobene družine. Bila sem zelo negotova in sem se spraševala, kako me bodo sprejeli romski vaščani. Najbolj sem si želela, da me ne bi imeli le za zvedavo novinarko. zato sem se nekoliko zaskrbljeno približala romskemu domu, ki je bil izbran po naključju. Po poti je priteknel naproti prijazen otrok, velikih temnih in žalostnih oči in me vprašal: »Ali si tam doma, kjer je moj atek?« Ostali otroci okrog njega so se mi nasmihali in šepetali. Mali deček pa je rekel komaj slišno: »Veš, zaprt je v nekem mestu, daleč od doma.«

Ob teh otrokovih besedah ni bilo kaj premišljevat. Ta dan sem se odločila prav preprosto človeško brez znanstvenih nagibov, da slovensko javnost seznanim pravičneje in pravilneje s kulturo romskih prebivalcev v Sloveniji. Tako je spoznavanje in preučevanje teh ljudi na naših tleh postalo moje življenjsko delo. Zanimala me je zgodovina romskih nomadskih plemen, pojav prvih skupin v Evropi, naseljevanje po evropskih deželah in seveda naselitev romske populacije na slovenskem ozemlju.

Pri delu se mi je zdelo pomembno to, da predstavim slovenski javnosti izvirno kulturo Romov, katero so imeli v svoji prvotni domovini in je lastna le njim, ohranila pa se je v današnji čas

Dr. PAVLA ŠTRUKELJ

Dr. Pavla Štrukelj, znana slovenska znanstvenica, ki je veliko pisala o romskem življenju.

Njeno delo »Romi na Slovenskem« je izšlo leta 1980 pri CZ v Ljubljani. V predgovoru svoje knjige je napisala tudi o predsodkih do Romov in opisala nekaj svojih dogodivščin, ko je raziskovala življenje Romov. Med drugim piše, da se je z romsko družino vozila po šentjernejškem polju. Ljudje so jo začudeno opazovali. Ko je zvečer prišla na avtobusno postajo, je avtobus za Ljubljano že odpeljal.

Iskala je prenočišče, a ga ni našla, ker so jo ljudje videli, da se je družila z Romi in je niso želeli sprejeti pod streho.

pri vseh evropskih rodovih. Prav tako želim vzbuditi še danes zanimanje za romski jezik, ki je nekaj posebnega, moraj pa ga znanstveno preučiti jezikoslovci. Uporaba tega jezika v prozi in pesmi je nekaj čudovitega. Romski človek lahko izrača v svoji materinščini najlepša in najgloblja čustva in te izpoveduje v preprosti pesmi.

■ Ali se pri vašem raziskovalnem delu srečujete s težavami? S katerimi?

V današnjem času skoraj ne morem govoriti o problemih, ki bi bili povezani s terenskim delom pri romskem prebivalstvu. Nasprotno, bolj in bolj me preseneča gostoljubnost in prijaznost teh ljudi. Ob postrežbi dobre kave se hitro razvije pogovor o zanimivih

rečeh.

Nekoliko drugače pa je bilo na začetku mojih potovanj po romskih naseljih. Resnično so bile težave in zadrege, ki so jih pogojevali razni vzroki. Omenila jih bom nekaj. Najprej je bilo potrebno, da se vsaj površno spoznamo in da želimo biti prijatelji. Polagoma so postali moji obiski v odročnih romskih naseljih in v njihovih skromnih bivališčih, kot je bil na primer šotor, baraka ali občasno bivališče, nekaj običajnega. Pripomniti moram, da so bile življenjske razmere romskega človeka pred nekaj desetletji precej drugačne, bolj problematične, pokazale so, kaj pravzaprav ločuje manjšinsko in večinsko prebivalstvo med seboj. Tako so nekatere težave pri mojem delu prihajale s strani večinskega prebivalstva. Poglavitna težava nekaterih romskih družin je bila, da so te bile revne in so morale nenehno skrbeti za sprotno preživetje. Te družine sem hotela najprej spoznati, razumeti njihovo življenje in jim skušala tudi pomagati. Iz leta v leto so se vrstili moji obiski v romskih naseljih, povečevala so se poznanstva in nastala so prijateljstva, ki veljajo še danes. Zadnja leta so moji obiski v romskih naseljih redkejši. Čeprav je objavljenega že precej mojega gradiva o romski kulturi in zgodovini, mi je ostalo še nekaj zapisov v zvezkih, katerih listi so že nekoliko porumeneli, vendar bi bilo le dobro, da bi bili tudi ti zapisi objavljeni. Zato se bom ukvarjala še nekaj časa s temi zbranimi podatki in jih uporabila pri nadaljnjem pisanju o romski kulturi.

■ Kje se po vašem mnenju vidijo največji premiki pri razvoju Romov?

Kar zadeva današnje življenje Romov v Sloveniji, je opaziti precej velike spremembe, tako na kulturnem, kakor tudi na ekonomskem področju. Zaradi zaposlovanja doma in na tujem in ker romski otroci obiskujejo šole v večji meri kot v preteklosti, je postal delavni dam romskih prebivalcev drugačen. Splošno je videti tudi, da ti ljudje napredujejo na vseh področjih. Pomembno in razveseljivo je, da se predvsem mlajši rod zaveda, kako potrebno je znanje in sprejemanje naprednih idej v sedanjem svetu. Pri

vsem tem pa novo življenje v romski sredini se ni toliko spremenilo, da ne bi še vedno spoštovali in ohranjali bistvo kulturne dediščine svojih prednikov. Etnične vrednote so žive in navzoče. Te so pomembne tudi za vzgojitelje, ki romsko mladino vzgajajo in izobražujejo.

Današnja romska mladina kaže željo po znanju na raznih področjih. Možnosti za izobraževanje so raznovrstne. Nekateri mladi se uspešno uveljavljajo že v šoli, drugi se trudijo; splošna želja vseh pa je, da dosežejo ta ali oni poklic. Povečuje se število mladih, ki so pridobijo potrebno znanje te ali one šole, ali pa se še dalje izobražujejo. To je opazno tudi na raznih društvenih prireditvah, ki tako prizadevno sodelujejo. Pomembno je omeniti veliko zanimanje mladine pri učenju, spoznavanju in oživljanju svoje materinščine in kako lahko pišejo v svojem jeziku. Velik uspeh kažejo že napisane in izdane pesmi in prav tako dramske igre, odrsko prirejene.

Končno menim, da bi morala imeti romska mladina več možnosti in finančne pomoči pri glasbenem izobraževanju. Zelo aktivno se tudi ta udejstvuje v športu in prav uspešno.

Menim, da že naevdene dejavnosti kažejo velik napredek v življenju romske mladine in splošni razvoj romske skupnosti.

■ Kje pa večjih premikov ni zaslediti?

Teško bi rekla, da so primeri v romskih rodbinah, v katerih ne bi videli sprememb v vsakdanjem življenju. Mislim, da je želja po spremembi ali napredku v vsakem romskem človeku danes, posebno, da bi imel bolj urejeno življenje. Nekateri posamezniki se odločajo počasneje za drugačno in boljše življenje iz različnih vzrokov. Pri tem romskem prebivalstvu bi najprej opozorila na starejšo generacijo te populacije, ki ji je tradicionalni način življenja še vedno najpomembnejši. To ima tudi pozitiven pomen, posebno, kar zadeva kulturno dediščino, ki jo prav starejši ljudje ohranjajo in jo izročajo mlademu rodu. Drugi vzroki, ki zavirajo razvoj v romski skupnosti, pa so vidni predvsem na socialnem področju. Zaradi revščine, bolezni ali kaj drugega mora družina najprej poskrbeti za vsakdanje življenje in mnogo časa nameniti za zbiranje materialnih dobrin. Tako skromno življenje romskega

človeka na robu neke civilizirane družbe ni vedno posledica premajhne zavzetosti njega samega, temveč so odgovorni za take razmere še drugi dejavniki in to na strani večinske skupnosti.

■ Romski tabor, ki ga organizira Romani Union iz Murski Soboti, kakšno vlogo bi mu vi pripisali?

Romski tabor predstavlja v okviru organizacije Romani Union iz M. Soboti zelo pomembno kulturno prireditev, na kateri se zbirajo vsako leto člani iz vseh romskih društev Slovenije in iz sosednjih držav. Organizacija in vse priprave v zvezi s programom tabora je delo romskega odbora, kar je treba še posebej poudariti in pozitivno ovrednotiti. Program tabora je dobro zasnovan, zanimiv in poučen. Romski udeleženci se na taboru seznanjajo z zgodovino svojih prednikov in z izvirno rodovno kulturo. Zelo pomemben je pouk materinščine, posebno za mladino, ki se jo na teh predavanjih pravzaprav prvič uči pisati in brati. Tako se udeleženci učijo tudi, da je treba materin jezik spoštovati in ga ohranjati. Na taboru je poskrbljeno, da se udeleženci tudi splošno izobražujejo. To pa vsebujejo predavanja z raznimi temami. Zanimiva so tista, ki seznanjajo slušatelje o pomenu sprememb v sodobnem življenju romskega človeka. To so teme, v katerih mladi udeleženci radi aktivno sodelujejo in pokažejo tudi svoje ustvarjalne talente. Izdelki, ki jih predstavijo so resnični, izvirni, raznovrstni in zanimivi.

Zaželeno je, da bi ta tabor nadaljeval s svojim delom in vsako leto povečal udeležbo mladih tudi iz drugih romskih skupin v Sloveniji. Na taboru bi se lahko pridružili tudi starejši odrasli Romi, ki bi se kakorkoli želeli seznaniti s kulturo svojega naroda bolj obširno in temeljito.

■ Vaša ocena glede romske kulturne dejavnosti v Sloveniji?

To vprašanje je nekoliko sorodno tistemu, ki govori o premikih v razvoju romskega človeka. Želim pa povedati naslednje. Kulturne dejavnosti romske populacije v Sloveniji so se uspešno

začele razvijati v zadnjih nekaj letih in te beležimo pri vseh naših skupinah. Omeniti je potrebno, da Ministrstvo za kulturo v okviru manjšinske politike vključuje v svoje letne načrte prijavljene romske projekte in jih pomaga finančno realizirati. To je velika pomoč za razvijanje kulturne dejavnosti v romskih društvih in vzpodbuda za izboljšanje dela, posebno na področju kvalitete.

Romska društva v Sloveniji načrtujejo vsako leto številne kulturne dejavnosti na raznih področjih, uresničujejo in predstavljajo pa jih na pomembnih rodovnih proslavah. Tu vidim velik napredek, da lahko romska društva načrtovane kulturne dejavnosti ob finančni pomoči odgovornih izvajajo na raznih kulturnih prireditvah. Vredno pohvale je, da aktivno sodelujejo odrasli, mladina in otroci.

Kar zadeva pomembnost kulturnih prireditev, moram na prvem mestu omeniti proslavo svetovnega dne Romov. To je resnično velika manifestacija romskega naroda v Evropi. Ob tem praznovanju se zvrstijo razne prireditve z bogatim sporedom tudi pri nas. Te obsegajo folklorno, plesno, gledališko in umetniško dejavnost. Prav na podlagi teh dejavnosti se romske skupine zelo uspešno predstavljajo tudi na drugih prireditvah. Čeprav so to le amaterske skupine, imajo dobro naučene programe, ki nazorno oživljajo tradicionalno kulturo in spomin nanjo. Folklor, glasba, dramska igra in ples so dejavnosti, ki pokažejo veliko napredka na kulturnem področju v vseh romskih skupinah pri nas. Te so tudi najbolj priljubljene tako v romski sredini, kakor pri ostalem občinstvu. Zato mislim, da bi bilo dobro organizirati omenjene romske prireditve še pogosteje in sicer zunaj romskega okolja, saj bi te osvojile številne gledalce.

■ Mislite, da romski jezik v Sloveniji izumira?

Pri tem vprašanju bi izpustila besedo »izumira«. Menim, da bi bilo bolje povedati nekaj besed, kako se romski jezik ohranja in živi v evropskem prostoru in kakšno je stanje romščine v Sloveniji. Dejstvo je, da se romski jezik ni razvijal v novih deželah, kjer so se ta plemena naselila, to je po Evropi in

drugod po svetu. Tako so te indijske skupine že na začetku potovanj po novi celini začele sprejemati v svoje etnično besedišče nove jezikovne pojme in izraze, ki jih v prejšnjem nomadskem življenju niso poznale in ne rabile. V posameznih evropskih deželah so se torej začela razvijati številna romska narečja prav na podlagi novih izposojenk. Prvotni čistejši romski jezik se je ohranil le pri nomadskih skupinah na vzhodu Evrope in na Balkanu, kjer so bila ta plemena ločena od staroselcev in so bila nenehno na potovanju.

Če sestavljajo Romi veliko etnično skupnost, ali plemo v določeni deželi, je manjša nevarnost, da bi nastali večji jezikovni problemi ali da bi začeli romski pripadniki svoj jezik pozabljati. V manjši skupnosti je ta možnost večja, številnejše so tudi jezikovne izposojenke, kar je razumljivo.

V preteklih stoletjih so evropski vladarji izdajali odredbe in ukaze, da Romi ne smejo govoriti svojega jezika, tudi v domačem okolju ne. Splošno se ti naseljenci niso podrejali uradnim ukazom, materin jezik so še vedno govorili in ga uporabljali, vendar skrivaj. Omenjene odredbe niso imele pravega učinka. Romi niso opustili svoje materinščine, ohranjali so jo v svojih skupnostih in v medsebojnem pogovoru.

Preganjanje romskega jezika v preteklosti pa je gotovo povzročilo veliko škodo v posameznih romskih rodovih, kajti nekatere skupine so resnično opustila svoj jezik, ali ga začele zane-marjati. Tako so nastale romske skupnosti, ki jih danes razvrščamo v dve kategoriji. Ena od teh govori romski jezik še danes in ga oživlja, druga skupina je prevzela jezik dežele, v kateri je naseljena.

Sedaj še nekaj besed o materinščini treh romskih skupin v Sloveniji. Kakor je znano, razločujemo tri romska narečja, ki so posledica selitev in odcepitev od treh velikih evropskih romskih plemen. Romski jezik se je ohranil pri vseh treh skupinah. Jezikovne posebnosti imajo vsa tri narečja. Materinščino naših skupin obravnavamo še vedno le kot govorni jezik, vsebuje pa tri variante, ki so nastale zaradi posebnosti njihovih matičnih plemen in zaradi privzetih besed v posameznih krajih.

Odkar romska društva prirejajo razne poučne sestanke in seminarje, na katerih je poudarek na spoznavanju materinega jezika, lahko rečemo, da so te akcije uspešne. Povečuje se zanimanje za ta pouk, posebno pri mladih. Ugotovili so, da je njihov jezik lep, in da v njem lahko pesnijo in pišejo kot v vsakem drugem jeziku. Literarni poskusi udeležencev najbolj dokazujejo, da romski jezik dobiva vedno večjo veljavo in spoštovanje. Vse te aktivnosti Romov kažejo, da se bo njihova materinščina ohranila še v prihodnosti in da bo ta jezik postal pismen, kar bodo pripomogli prav mlajši romski rodovi.

Menim torej, da ima romski jezik tudi pri nas možnost, da se bo ohranil in da bo živel še v prihodnosti v romski skupnosti. Posebno pomembno pa je, da bo ta jezik znanstveno preučen in postal tudi literarni jezik.

■ Odnos države in večinskega naroda do Romov?

To vprašanje je zelo obširno, namreč o njem bi lahko še in še razpravljali. Zanimivo je že, če površno pogledamo na življenjske razmere naših romskih rodbin, ki nam na eni strani kažejo, kaj je večinski narod naredil za avtohtono romsko manjšino, na drugi strani pa, koliko je bilo to prebivalstvo samo aktivno. Če bi hoteli vključiti podatke iz preteklosti, ki so številni, in govorijo predvsem o problematiki romskih naseljencev, bi ti presegli vsebino tega pogovora. Zato menim, da je aktualnejše, če govorimo o sedanjih razmerah in o spremembah v zadnjih nekaj letih, ki so se zgodile romski manjšini v slovenskem prostoru. Mnogi primeri kažejo številne pozitivne medsebojne odnose pri prebivalcih v naši deželi, znani pa so še nekateri nerešeni problemi med romsko manjšino in večinskim prebivalstvom, ki pogojujejo nasprotja in nesporazume.

Zakon in druge uredbe, ki obravnavajo romsko populacijo in njeno problematiko, uradno opredeljujejo status te skupnosti v naši družbi in skrb zanjo. Po ustavi RS je pomemben 65. člen, ki vsebuje to besedilo: poseben položaj in pravice avtohtone romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. Zakonsko je usmerjena tudi kul-

turna politika, ki sistematično predstavlja letne programe projektov tudi za manjšine.

Od leta 1993 dalje so tudi romski programi vključeni v okvir državnega kulturnega proračuna. Tako Ministrstvo za kulturo RS obravnava prijavljene vloge romskih društev, finančno pomaga pri izvajanju kulturnih prireditev in pri izdajanju društvenih glasil in podobno. Urad za narodnosti pri vladi RS pa je do sedaj posvečal posebno pozornost organiziranju Romov. Podpira ustanavljanje romskih društev. Tako so bila leta 1996 organizirana štiri romska društva, ustanovljena je bila tudi Zveza Romov Slovenije s sedežem v M. Soboti. Urad za narodnosti in Min. za notr. zadeve sta pomagala, da so društva in Zveza Romov Slovenije regularno registrirani pri pristojnih upravnih organih.

Na seji komisije vlade RS za varstvo romske etnične skupnosti, ki je bila leta 1997, so sklenili, da morajo občine sprejeti prostorske načrte za romska naselja in njihovo ureditev in da ne smejo dopustiti preseljevanja romskih družin.

Menim, da vse te omenjene državne odredbe govorijo o pozitivnem urejanju romskega vprašanja, in nazorno kažejo tudi spremenjen odnos do romskega človeka. Če pa razpravljamo o splošnih življenjskih razmerah romskega prebivalstva pri nas, vidimo, da je še veliko odprtih zadev in problemov. Na primer, mnogi prostori romskih naselij še vedno niso določeni, urejeni in ne dokončno oblikovani, prav tako manjka osnovna infrastruktura. Dela, ki so povezana z urejanjem teh naselij, sicer potekajo v nekaterih krajih, vendar različno. Tako vidimo na primer na Dolenjskem nekatera naselja že bolje urejena, druga pa so na tem območju še zelo problematična in zanemarjena.

V Prekmurju so razmere glede romskih naselij nekoliko drugačne, lahki bi rekli, da so boljše v določenem pomenu. Številna romska naselja kažejo urejen videz in sodobna bivališča. Iz povedanega je torej razvidno, da se romsko vprašanje glede bivanjskih prostorov rešuje, vendar to ni dovolj, ker so še drugi, prav tako pomembni problemi.

Pedagoške šolske ustanove, ki vzgajajo in izobražujejo tudi romske učence, že nekaj let dosegajo razmeroma zadovoljive uspehe. Romska mladina ima danes velike možnosti, da se usposobi za ta ali oni poklic. Posebno pomembni so otroški vrtci, v katerih se romski otroci pripravljajo za osnovno šolo. Slovenski jezik, ki se ga ta otrok nauči v vrtcu, mu je v veliko pomoč pri pouku v osnovni šoli. Pri osnovnem pedagoškem delu z romsko mladino pa je še nekaj pomanjkljivosti, ki jih bo potrebno izboljšati. Omenila bom dve temi, ki bi lahko pozitivno delovali pri šolskem pouku. Na primer, pedagog naj bi vsaj površno poznal romsko etnično kulturo in romski jezik.

Vsi se zavedamo, kako potrebno je, da se medsebojni odnosi v človeških družbah dobro razvijajo. V pričujočem primeru obravnavamo odnose slovenskega večinskega prebivalstva do romske manjšine. Priznati moramo, da ne moremo še govoriti o dobrem sožitju obeh skupnosti v našem prostoru. Napake odgovornih ljudi iz preteklosti so posledica za marsikatero neurejene razmere, ki so še navzoče v današnjih romskih družinah. Iz tega sledi, da bo morala današnja slovenska družba še marsikaj narediti in sicer ne samo, kar je v zvezi z romskimi naselji, ampak tudi na drugih področjih. Na primer, intenzivnejše bi se bilo potrebno prizadevati za zaposlovanje in poklicno izobraževanje romske mladine.

Želja po dobrih odnosih pa se mora pokazati na obeh straneh, tako pri manjšinski skupnosti kot tudi pri večinskem prebivalstvu. Zdi se mi pomembno pripomniti še to, da našo romsko manjšino ne smemo oblikovati kot nekakšen geto, ampak kot skupnost, ki jo je slovenski narod sprejel v svojo sredino že pred več stoletji.

Na koncu omenjam le še tole. Po drugi svetovni vojni se je v Evropi povečala skrb za etnične manjšine. Pravni akti, ki vsebujejo tovrstne odredbe, so zelo jasni. Vse manjšine, v našem primeru Romi, imajo enake človekove pravice kot večinska družba in ne smejo biti diskriminirane. To je velik napredek, da danes ščitijo določeni zakoni prav tako etnične manjšine kot druge prebivalce, kajti uskla-

Romski zbornik

Monika Sandreli

Romsko društvo Romani Union, je izdal zbornik ROMANO KEDIJPE 2. V zborniku so zbrana gradiva s 4. romskega tabora, ki je trajal od 3.7. - 11.7.1998, v Murski Soboti, v Dijaškem domu.

Gradiva so prispevali: dr. Pavla Štrukelj, dr. med. Jože Magdič, mag. Alenka Janko-Spreizer, Jože Stvarnik in Jožek Horvat - Muc. Zbornik je uredil prof. Milan Vincetič, tiskala pa tiskarna Solidarnost. Predstavitve zbornika je bila 17.12.1998 v Grajski dvorani v Murski Soboti. Izid zbornika so omogočili: Zavod za odprto družbo - Slovenija, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo - Urad za mladino, Urad za narodnosti pri Vladi Republike Slovenije, Mestna občina Murska Sobota, Zavarovalnica Triglav Murska Sobota, LB - Pomurska banka Murska Sobota.

MRO ČHAVURO

Mra žuvja čhav ulilo,
te mik palu vodro til pilo,
kada la ladinjum khir
leske kezdinja i sustan te sijl.
Mange naune pharo
khaj ste hav kotloskro maro.
Mro čhavuro kada bardilo
le guristar mik mardilo.
Me le pa phagerjom khetan
kaj na žaunel khaj hilo akaun.

POPO

Plesna skupina THE 5 GIRLS

Andreja Šerkezi

Naša plesna skupina je bila ustanovljena leta 1998 pod imenom PIKO, a smo si dekleta premislile in smo si s pomočjo romskega društva Romani Union ustanovili novo ime: The 5 girls. To ime smo si izbrali zato, ker nas je v skupin pet deklet in se ime »The 5 girls« lepo ujema z nami. V naši skupini že vsi obiskujemo srednjo šolo in vas verjetno zanima, koliko smo stare. No pa bomo začeli kar z najmlajšo: Martina je stara 15 let, Janja 17 let, Svetlana 17 let, Andreja 17 let in Petra 18 let.

Z našo prvo plesno točko smo se publiko predstavili marca 1998 na predstavitvi Dan Romov in publika nas je zelo lepo sprejela. Od tistega časa smo veliko nastopali na raznih prireditvah in moramo vam povedati, da smo uživali in smo bili zelo zadovoljni. Naša plesna skupina se giblje na glasbene ritme, kot so: hip hop, dance, techno,...

Naše želje so, da bi postali uspešni v naši karieri o kateri že dolgo sanjamo. Naš cilj je, da bi na začetku še plesale, potem pa bi se rade posvetile pevski karieri, če bo seveda to mogoče. Na koncu pa bi se rade zahvalile romskemu društvu Romani Union, ki so nam omogočili, da se približujem našemu cilju.

ŠTEFAN HORVAT - STIW

Romi

Slovenci jih imenujemo Cigani in ne Romi, ne glede na njihovo samopoimenovanje po letu 1979, ki so ga izpeljali iz korena »romroma«, kar pomeni človek, ljudstvo. Zaradi stalne migracije je bilo število Romov težko določljivo, kljub vsemu pa so bili sposobni, navkljub različnim vplivom, oblikovati svoj jezik romščino in značilno romsko kulturo, v kateri so pomembni glasba, ples, ljudsko slovstvo in duhovno izročilo. Težko jih je identificirati kot vojake, ker je vedenje o njih skromno. Po navedbah dr. Pavle Štrukljeve, jih prvi viri iz začetka 19. stoletja omenjajo kot »miles zingany«, torej so bili vendarle marsikdaj klasificirani tudi kot ljudje v vojaški skunji, kar je za nas najpomembnejše. Po ocenah jih je danes v Evropi okrog pet milijonov, zato jih je treba kot mobilizirane vojake v prvi svetovni vojni upotševati. Pred začetkom Velike vojne so največ živeli na območju osrednje Evrope, tudi v avstro-ogrski polovici, popolna neznanka pa je, koliko jih je živelo v Italiji. Rekrutirali so jih oboji, če so jih le razpoznali, oziroma ujeli. Na slovenskem ozemlju so bili največ

naseljeni v Prekmurju, na Dolenjskem in Gorenjskem. Zato so bili v avstro-ogrskih polkih pretežno trobentači in pehota, predvsem v 17. in 27. domobranski polk. Kaj se je tem vojakom zgodilo v bojih ne vemo natančno, iz priimkov lahko razberemo, da se njihova usoda ni razlikovala od drugih: umrl v bolnici, padel in če je imel srečo, je bil omenjen tudi med vojaki, ki je poslal razglednico domov.

Na našem območju, območju jugovzhodne meje z državo Italijo in državo Slovenijo se o Romih ni nič ohranilo. Razen priimka Horvat in po tem smo jim spomenik postavili, s trobento vred, četudi je violina bolj identifikacijski faktor.

NOVOGORIŠKI MUZEJ ■

Roma

USlovenci lenge phejnas Cigani te na Roma, ha te te pumen kurkoure palu 1979 akhauren Roma so auri pejrel maunuš, manuša. Dur i Romani Pheoba pe phaure phejnel kiki hile, ham sadjejk sana sposobne andi pumari čhip, kultura, djija te khelijbe. Phaure lenge phenahahi hot hile ninci, kauj pe čulo pali lende žaunel. Pali dr. Pavla Štrukelj pe andu 19. vek vakejrel palu »miles zingany«, kauj sana u Roma ninci, so hi mista mende vaužno. Phejnel pe hot hi adij andi Evropa dešuduj milijondja Roma, mista dau pe pali lende site vakejrel sar palu ninci andi eršti vilaugoskru haubarou. Angju eršti baru vilaugoskru haubarou živnahi andi maškaruni Evropa, te andi avstro-ogrška, nažaunel pe pa kiki Roma živnahi andi Itaulija. Zu ninci len traudnahi suduj rikcija te len topinnahi. Pri slovenski phuv sana u Roma lek buter andu Prekmurje, Dolensko te Gorenško. Mistu dau sana andu 17. avstro-ogrške polkcja trobentaučja te ninci so phirnahi te andi 27. domobransku polk. So adale Romanca so sana ninci pejli na žaunel pe, andru anava pe dijkhel hot lenca pejli isto sar le gourdjane nincenca: mulo andi špita, pejlu te te le sinja bas sinja miškru odola ninci so bičhavnahi khejr khaurcja. Pri meja la Itaulijaha palu Roma ništa na uáčhijlo. Čak u aunav Horvat aučhijlo, pala dau lenge čhicjam spomenijk, la trobentaha, ha te te pasindjauhi feder i hegeduva.

PREVOD: JOŽEK HORVAT ■

Izbor romskega športnika in ekipe leta 1998

Štefan Bajič, tajnik RDRU

Romsko društvo Romani Union je dne 18.12.1998 ob 13. uri v športni dvorani tretje osemletke priredilo izbor naj športnika in naj ekipe leta. Na pričetku je vse skupaj pozdravil slavnostni govornik predsednik nogometne zveze občine Murska Sobota Stanko Kerčmar in jim obenem zaželel še veliko uspeha v prihodnjem letu ter se zahvalil RDRU za organizacijo programa.

Za izbor so se prijavili iz treh panog in sicer malega nogometa, velikega nogometa, karateja in streljanja. Ob romski glasbi je

zaplesala Romska folklorna skupina RDRU, za tem pa še plesna ritmična skupina Piko, ki prav tako spada pod RDRU. Komisija za izbor športnika leta in ekipo leta v sestavi prof. Evgen Titan kot predsednik, Stanko Kerčmar, Tonček Kos in Filip Matko kot člani so imeli precej težko nalogo saj so se za izbor športnika leta in ekipo leta prijavili sledeči kandidati: Marinko Šarkezi NK Maribor - Titanik, Dejan Baranja, Adamo Baranja in Muler Aleš vsi trije NK Mura - M. Sobota, Simon Baranja, Jože Kokaš in Cenar Zdravko NK Potrošnik - Beltin-

ci, Vlado Horvat S.D. Alija kardoša - Pušča in Han Manuel Borejci - Vanča vas.

Za ekipo leta K.M.N. Hrabri miški - Serdica, K.M.M. Evropa - Pušča, K.M.M. Gaj - Pušča, K.M.N. Asvalt - Borejci, K.M.N. Ledava - Černelavci, S.D. Alija Kardoša, NK Roma - Vanča vas Borejci in NK Pušča. Pred podelitvijo je spregovoril tudi predsednik komisije za izbor športnika leta in ekipo leta ter se zahvalil RDRU da so mu dali čast, da je lahko pri izboru sodeloval kot predsednik komisije, na koncu pa še podelil priznanja posameznikom ter ekipi leta. Končni rezultati so sledeči. Za naj športnika leta je tretje mesto osvojil Han Manuel - karate, drugo mesto Marinko Šarkezi - nogomet NK Maribor, prvo mesto je pripadlo Vladoju Horvatu iz S.D. Alija Kardoša. Za ekipo leta je tretje mesto osvojila K.M.N. Ledava - Černelavci, drugo mesto K.V.N. N.K Roma - Borejci Vanča vas in prvo mesto S.D. Alija Kardoša - Pušča, za 40 let obstoja in delovanja na nogometnem področju.

Po končani podelitvi je vse skupaj pozdravil predsednik RD Jožek Horvat - Muc. Na koncu pa še nogometna tekma osnovnošolci iz naselja Pušča. Vodja za pripravo tekme je bil trener NK Pušča Geza Kovač. Zahvala še posebej OŠ III, ki so nam prepustili prostore za izvedbo tega programa.

Romano theater - romsko gledališče

Monika Sandreli

Romska gledališka skupina iz M. Sobote je v letu 1998 predstavila (pripravila) igro PARAMISI - PRAVLJICA. Avtor igre je Horvat Jožek - Muc. Igra je bila predstavljena 25.3.1998 v Murski Soboti na območnem srečanju gledaliških skupin in v Sakalovcih na Madžarskem 25. aprila.

To je že peta gledališka igra, ki je nastala pod peresom Jožeta Horvata - Muca.

Okrogla miza o izobraževanju romskih otrok. Udeleženci so bili tudi predstavniki različnih ustanov.

Udeleženci tabora pripravljajo romski koledar

4. mednarodni Romski tabor M. Sobota '98

Monika Sandreli

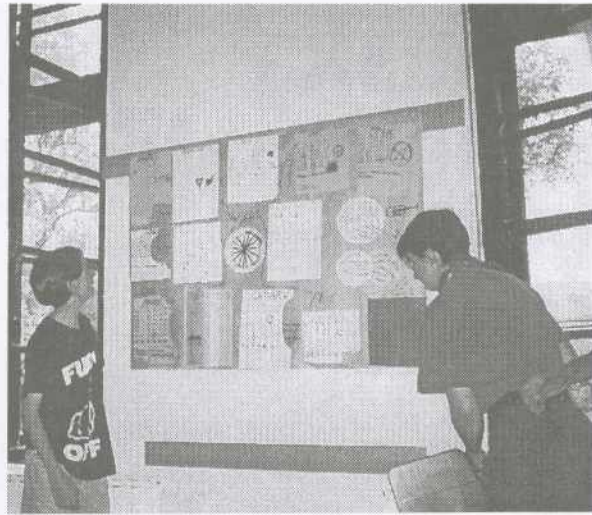
Tabor je kot že vsako leto potekal v Dijaškem domu v Murški Soboti, trajal pa je od 3.7.98-12.7.98. Organizator tabora pa je romsko društvo Romani Union. Predavatelji na taboru so bili: dr. Pavla Štrukelj, dr. med. Jožef Magdič, mag. Alenka Janko-Spreizer, Jože Stvarnik ter Jožek Horvat - Muc. Teme so bile naslednje: romski jezik, etnologija, zgodovina Romov, kultura, šivanje romskih kril, romska folklorja ter razne delavnice in okrogla miza. Na taboru smo imeli tudi družabne igre, športne dejavnosti, izlete in piknik.

Predavanje

Družabne igre

Predstavitve romskega koledarja

Udeleženci tabora razpravljajo o problematiki romov

Fotografija udeležencev tabora pred Dijaškim domom v M. Soboti

*Romska noša
(krilo zašito na taboru)*

Romska problematika v občini Krško

Intervju: Zdravko Pilipovič

Odgovarja:
Zdravko Pilipovič, strokovni delavec na občini Krško

■ Koliko Romov živi v vaši občini?

V občini Krško živi okrog 250 Romov ali približno 1 % celotne populacije v občini. Romi so locirani v štirih izključno romskih naseljih: Loke v KS Leskovec, Rimš v KS Senuše, Drnovo v KS Krško Polje in Kerinov Grm v KS Veliki Podlog. Največje naselje tako po številu prebivalcev (cca 130 ljudi ali 23 družin) kot tudi po številu problemov, je Kerinov Grm. Naselje leži sredi krškega polja na privatnih parcelah in zavzema 4 hektarje prvorazrednega kmetijskega zemljišča.

■ Kako je poskrbljeno za to populacijo?

Romi so skupnost s specifičnim

načinom življenja. V naši občini ne moremo reči, da smo dobro poskrbeli za Rome. Romi so iznajdljiv narod in so sami poskrbeli zase. Zanj je na določen način poskrbela država Slovenija. Omogočila jim je vir preživetja, to so različni denarni dodatki, zdravstveno zavarovanje, skratka vse pravice, ki pripadajo tudi drugim državljanom. Ni pa jim priskrbela mesta pod soncem, še danes lahko rečemo, da so Romi edina populacija v Sloveniji, ki nima sistemsko urejenih bivalnih razmer. Seveda, pri tem mislim na romsko populacijo, ki živi na Dolenjskem, v Beli Krajini in Posavju. Večina romskih naselij so črna gradnja, zgrajena so na tujih parcelah, brez komunalne infrastrukture, brez osnovnih

Romski šotor nekje na Krškem polju

življenjskih pogojev. Vse komunalne dobrine: voda, elektrika, kanalizacija, telefon, so za večino naših Romov samo želja. Brez razreševanja temeljnega vprašanja, to pa je urejanje romskih naselij, ni možno govoriti o dobri preskrbljenosti romske populacije pri nas. Ne glede na to kdo je pristojen za urejanje teh zadev. Država še vedno pravi, da s prostorom gospodarijo občine in to je res, samo menim, da je romska problematika tako pereča in tako huda, da ji občine niso kos. Brez vključevanja države v problematiko urejanja črnih romskih naselij, bomo še dolgo tavalj v mestu.

■ Vključevanje mladih v osnovne šole, vrtce, zaposlitve?

Na področju osnovnega izobraževanja in predšolske vzgoje je občina Krško dosegla viden napredek. Osnovna šola Leskovec trenutno skrbi za cca 40 romskih učencev. Ti večinoma redno obiskujejo pouk. Žal, učni uspeh je v povprečju zelo slab. Redki so učenci, ki končajo osnovno šolo. Pred leti smo prvič v zgodovini imeli romsko deklico, ki je uspešno zaključila osmi razred. Lansko leto smo imeli podoben primer.

»Hišica v cvetju«, romsko naselje Kerinov grm pri Krškem

Večina romskih učencev osnovno šola konča že v 4. ali 5. razredu. Na nižji stopnji imamo čiste romske oddelke, potem se romski učenci integrirajo v redne oddelke.

VVE pri OŠ Leskovec imamo trenutno oddelek romskih otrok, kjer jih med ostalim tudi pripravljajo na šolo.

Pri zaposlovanju Romi delijo usodo ostalega prebivalstva. Zaradi nizke kvalifikacijske strukture, pa tudi zakaj bi to skrivali, slabih delovnih navad in pomislekov delodajalcev, trenutno na občini nimamo redno zaposlenih Romov. Eden je samostojni podjetnik, prevažajo romske otroke v šolo. Na področju javnih del smo malo bolj uspešni, saj imamo preko tega vse bolj zanimivega sistema zaposlovanja vedno zaposlenih tudi nekaj Romov.

■ Komunalna opremljenost romskih naselij?

Kot je že bilo povedano, komunalna urejenost romskih naselij, razen svetlih izjem, je na čisti ničli. Samo romsko naselje Drnovo uživa v določeni meri te osnovne civilizacijske dobrine. Veste, težko je zagotoviti romskemu učencu, da pride urejen v šolo. Brez elektrike in vode je to nemogoče. Zato se naši romski učenci redno tuširajo po prihodu v šolo, preden se razporedijo v oddelke. Žal, to je resnica. In tako bo vse do takrat, dokler se ne uredi status romskih naselij. Nihče ne more pripeljati elektrike v črno, nelegalno romsko naselje. Vodovoda tudi ne. Za naši dve naselji, Kerinov Grm in Rimš, še danes pitno vodo zagotavljamo z dovozom v gasilskih cisternah. Voda je uskladiščena v plastičnih kontejnerjih, ki so vprašljivi glede higiene. Stroški tega načina oskrbe z vodo niso majhni, učinek pa je zelo slab.

■ Bivalne razmere?

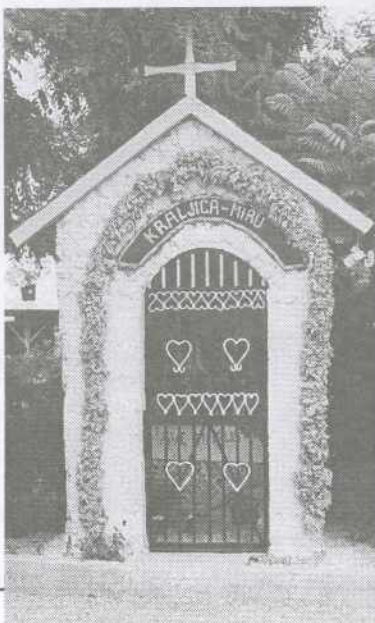
O bivalnih razmerah sem že dosti povedal. Potrebno je še povedati

Priprava hrane na tradicionalni način, Kerinov grm

dejstvo, da so se Romi v takšni situaciji, kakršna je, sami lotili izgradnje trdih zidanih bivališč. Naenkrat so postali načrtovalci, projektanti, graditelji, investitorji. In moram povedati, da zelo uspešni. Romsko naselje Kerinov Grm je v nekaj zadnjih letih spremenilo videz. Tam že stoji več kot 20 trdo zidanih hiš. Za ilustracijo naj povem, da so Romi v istem naselju že naredili kapelico. Ideja izpred nekaj let, pa tudi sklepi nekdanje SO Krško o preselitvi Kerinovega Grma, niso več realne. Na črno se gradi

Kapelica v romskem naselju Kerinov grm pri Krškem

tudi na Lokah, zaenkrat na občinskem zemljišču, na Drnovem Romi nenačrtno gradijo na lastnih parcelah.

■ Pomoč občine pri gradnji novih hiš?

To je dobro vprašanje. Koristim priložnost, da na tem mestu še enkrat povem, da Občina Krško za romske črnogradnje ni prispevala niti tolarja. Vse gradbene posege so Romi opravili v lastni režiji. Lahko vprašate kateregakoli Roma s področja občine Krško, če mu je občina pomagala zidati hišo. Naši Romi nam očitajo, da v Novem mestu občina gradi hiše za Rome, kar je tudi res. Menim, da so naši Romi še bolj ponosni na svoje hiše, ker so jih naredili z lastnim denarjem. Namerno nisem omenil, od kod Romom sredstva za gradnjo hiš. Vsi denarni dodatki gredo Romom iz Ljubljane, direktno z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve skladno z veljavno zakonodajo. Seveda vmes je še Center za socialno delo, ki tudi sodi v omenjeno Ministrstvo. Občina s tem nima čisto nič. Tudi višina teh dodatkov, ocena upravičenosti, način izplačila in ostalo niso v pristojnosti občin.

■ Ostali projekti socializacije, ki se izvajajo v občini. S katerimi službami sodelujete?

Občina Krško nima čistega profesionalca, ki bi skrbel za romsko problematiko. Osebno sem bil zaposlen za projekt preselitve romskega naselja Kerinov Grm, ki je propadel, danes pokrivam druga področja na družbenih dejavnostih. Na občini nimamo posebnih služb za Rome. Projekte socializacije izvaja krški Center za socialno delo. Zanjih nekaj let je potekal projekt Delo z Romi v naseljih. Izvajala sta ga dva zaposlena človeka (preko sistema javnih del), ki sta neposredno delala v romskih naseljih ali pomagala pri izobraževanju tako odraslih Romov kot tudi romskih otrok. Trenutno poteka projekt Rom-Terne Roma, ki ga izvaja Društvo za preventivno in prostovoljno delo iz Ljubljane. Posamezne občinske službe delajo v okviru svojih pristojnosti za vse državljane enako, Romi tu niso izjema. Omenil bi Osnovno šolo Leskovec, ki si na svoj način prizadeva pri socializaciji romskih otrok, pa Zdravstveni dom Krško, Zvezo kulturnih organizacij Krško...

Stanovanjska baraka v romskem naselju Rimš pri Krškem

■ Na kakšen način reševati romsko vprašanje, vaše mnenje?

Ključ za razreševanje romske problematike leži v razreševanju bivalnih razmer za Rome. To je in mora biti prioriteta naloga vseh nas, ki se ukvarjamo s to problematiko. Skrajni čas je, da se država aktivno vključi v razreševanje romske problematike. Posebno bi apeliral na posamezna ministrstva, ki bi lahko veliko pripomogla k razreševanju bivalne problematike. Predvsem, v prvi

fazi bi potrebovali veliko pomoč Ministrstva za okolje in prostor in Ministrstva za kmetijstvo. Sprejemanje prostorskih načrtov za legalizacijo romskih naselij se večinoma zapleta s posegi v kmetijska zemljišča. Posegi v kmetijska zemljišča v določenih primerih morajo biti dopustni, vedno je treba izhajati iz dejanskega stanja, naš Kerinov Grm se nahaja na isti lokaciji že več kot 30 let. Rom, ki se je rodil v času priseljevanja v Kerinov Grm, je sedaj star več kot 30 let, in kaj se je v tem času naredilo? Velik napredek je, da sedaj živi v zidani hiši in ne več pod polivinilastim šotorom, ampak temeljni problem je v tem, da je takrat bil na tuji parceli in še danes je stanje nespremenjeno. Menim tudi, da občine in država morajo v osnutke proračunov za leto 1999, dokler je to še možno, nujno vključiti postavke iz katerih bi črpali sredstva za odkup zemljišč, na katerih stojijo romska naselja (določene obljube s strani države so že bile). Potrebno bo čim prej pristopiti k legalizaciji romskih naselij, ker je to predpogoj za urejanje infrastrukture in bivalnih razmer v romskih naseljih.

Novogradnja na »črno« v naselju Kerinov grm pri Krškem

Romsko naselje Žabjak

Marija Padovan

V Novem mestu se stanovanjske razmere počasi spreminjajo. Čedalje več romskih družin je, ki se vključujejo v reševanje svojega stanovanjskega vprašanja ali pa tistih, ki svoje stanovanjsko vprašanje rešujejo samo. Žal se vse stvari odvijajo prepočasi. Učinkovito reševanje stanovanjskih vprašanj Romov se odvija preko javnih del v največjem

novomeškem naselju Žabjak.

V romskem naselju Žabjak živi 346 Romov v 86 družinah. Naselje se deli na stari del - Žabjak in novi del - Brezje. Za romsko naselje Brezje je bil pred leti sprejet zazidalni načrt za izgradnjo 42 stanovanjskih hiš in vrtec. Doslej je bilo preko javnih del zgrajenih 29 stanovanjskih hiš in vrtec. V zgrajenih hišah že stanuje 26 družin oziroma 131 Romov. V naselju

Brezje je napeljana pitna voda, elektrika in telefon. V zazidalnem načrtu je predvidena izgradnja še 13 stanovanjskih hiš. Z zagotovljenimi sredstvi v občinskem proračunu se vsako leto gradijo tri stanovanjske hiše do III. gradbene faze, v že zgrajene hiše pa se vseljujejo Romi, ki s svojimi sredstvi zasilno uredijo hiše za bivanje.

Na sliki je del na novo zgrajenega naselja.

FOTO: MARIJA PADOVAN

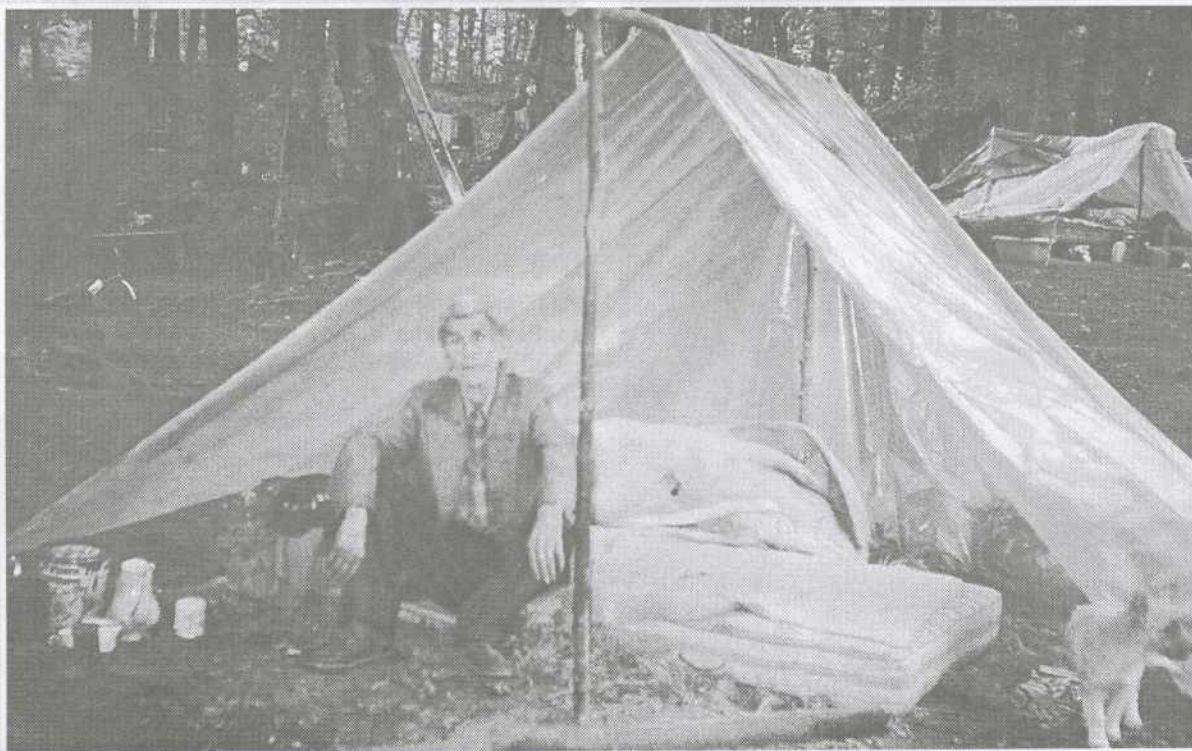
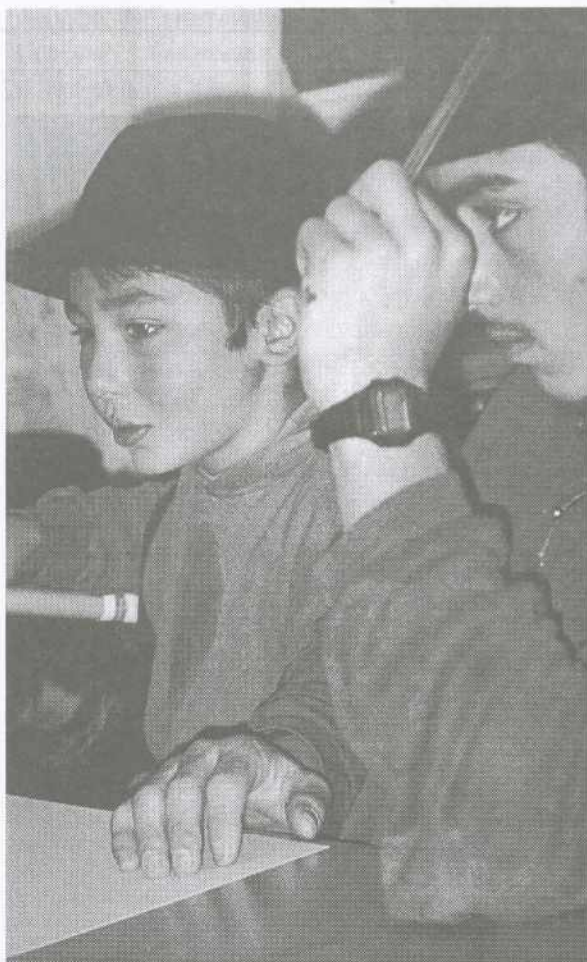

FOTO: MARIJA PADOVAN

Tomaž Brajdič, 85-letni Rom iz Žužemberka, takole preživlja svojo starost, ob cesti med Ambrusom in Žvirčami v Suhi krajini. Vse svoje življenje je živel na prostem, še nikoli ni domoval pod varno streho. Nikoli ni uveljavljal posebnih pravic, čeprav je bil med vojno pri partizanih. Iz Žužemberka je moral pobegniti pred razjarjenimi domačini, ki so pred leti pregnali vse tamkajšnje Rome iz svojih bivališč. Zatekel se je v gozd in zdaj ob prašni cesti opazuje, kako teče življene mimo njega.

Folklorna skupina iz Murske Sobotice na nastopu, ob obisku dr. Rajka Djuriča.

Romski učenci v kreativnih delavnicah pod vodstvom dr. Baratha.

Mag. Božo Grafenauer, minister za lokalno samoupravo, Peter Winkler in Geza Bačić iz Urada za narodnosti pri Vladi RS na obisku pri Romih v Murski Sobotici.

Otroci v vrtcu Pikapolonica v romskem naselju Žabjak-Brezje pri Novem mestu.

FOTO: MARIJA PADOVAN

Folklorni festival

Murska Sobota, 1998

Folklorni seminar je potekal 10. oktobra 1998 v telovadnici Osnovne šole I v Murski Soboti. Organiziralo ga je društvo Romani Union, M. Sobota. Folklornega seminarja so se udeležila štiri društva:

- RD Zeleno dombo, Puconci
- RD Čaplje, Vanča vas-Borejci
- RD Zeleno vejš, Serdica
- RD Romani Union, Murska Sobota.

Vsak se je predstavil s svojo plesno točko, potem pa so bile skupne vaje, ki jih je vodila mentorica naše folklorne skupine Monika Sandreli. Program je potekal brez težav, kajti vsi so se lepo imeli in se zabavali.

Naša folklorna skupina je bila zelo zadovoljna s programom in želimo si, da bi bilo še več takih prireditev.

Andreja Šarkezi, Petra Horvat, Martina Horvat, Svetlana Šarkezi, Janja Rošer

Romski festival romske glasbe

Iztok Horvat, Romeo Cener

Romski festival je bil dne 13.11.1998 v grajski dvorani v Murski Soboti. Organizator je bilo romsko društvo Romani Union Murska Sobota. Program se je začel ob 15. uri, vodila ga je napovedovalka Andreja Šarkezi.

Sodelovale so skupine iz Serdice, Zenkovec, posamezniki iz Pušče, skupina Flamingo, Phrala, Romane Čhauve, Mišo in Jože Kontrec, Martina Horvat, Kovač Mateja in Hebi Ademi ter Darko Rudaš. V komisiji so bili: Boris Vučkič, Kovač Jože, Slavic Borut.

1. mesto je dosegel Darko Rudaš s skladbo Šere bere, 2. mesto Mišo Kontrec - Pomožin dilj in 3. mesto skupina Flamingo Amari sneja. Nagrada za 1. mesto je bila 10 ur snemanja v studiju, za 2. mesto potovanje z Relaxom in za 3. mesto radio kasetofon. Ostali pa so dobili priznanje za sodelovanje na festivalu.

Svetovni dan Romov '98 v Novem mestu

Utrinki iz praznovanja

FOTO: MARKO KLINC ■

O jeziku, ki je za vsak narod posebej vodnik skozi čas in zaobljuba za bodočnost, je bilo izrečeno že veliko besedi. Romi imajo srečo in nesrečo, da je njihov jezik hkrati tudi njihova domovina. Raztepli so se po vsem svetu in kot narod postali simbol potepuškega ljudstva, ki je preživelo vse golgote tega sveta. To je bila njihova usoda, zanj nosijo v posameznih obdobjih veliko krivde narodi, države in posamezniki. Pravica do življenja ni in ne sme biti privilegij nikogar. Če govorimo o tej neodtuljivi pravici in o demokraciji, ne smemo pozabiti na pravico do narodovega jezika. Romi imajo svoj jezik, ki so ga ohranili skozi stoletja pod platnenimi strehami, v svojih skromnih domovih, ob ognju svojih ognjišč.

Leta in leta daje naše skupno življenje z Romi vtis praznega prostora.

Romski jezik je tudi domovina

Marija Padovan

Umaknili so se v zakotje, proč od običajnih poti, resda na tujo zemljo, ker svoje nikoli niso imeli. Preživeli so z izkušnjo prednaselitvenih, nevojaških, nedržavnih, skrivaških ljudstev in ostali čudežno kulturno – jezikovno obstojni in trpežni. Vsa leta jim dopovedujemo, da morajo govoriti tuj jezik in delati drugače, kot je zapisano v njihovem genetskem in civilizacijskem spominu. In najbrž bodo pretekla še mnoga leta, ko bodo še vedno veljali za pretepače, lenuhe, barabe, nemarneže in pijance.

Neverjetno je, kako malo smo sposobni in pripravljeni razumeti

drug drugega. Temeljna zabloda v državi in tudi v dolenjskih občinah je, da bo peščica ljudi, ki je po svoji službeni dolžnosti ali po svoji človeški občutljivosti pripravljena delovati med Romi, lahko rešila vsa nerešena vprašanja, ki so se desetletja dolgo kopičila. Zdi se, da je vsa odgovornost za nerazrešeno romsko vprašanje pripisana posameznikom: vzgojiteljem, učiteljem, socialnim delavcem, referentom, policiji in sodniji, za ostale pa je to vprašanje obrobno. Vse dotlej, dokler ne nastanejo veliki problemi in ni ogrožena njihova lastnina ali pravica.

Med mladimi novomeškimi romi

Marija Padovan

Medobčinsko društvo Rom Novo mesto je veliko pozornosti namenilo romski mladini. preko Centra za socialno delo so potekali v vrtcu v Žabjaku kuharski tečajji, Romom v tem naselju so prostovoljci nudili pomoč pri urejanju vrtov in hiš. V osnovni šoli Šmihel je pričela kot javna delavka delati Romka Jelenka Kovačič, ki je pomagala učiteljem pri varstvu in vzgoji romskih otrok in pri razvijanju romskih interesnih dejavnosti. Ustanovila je mlajšo romsko plesno skupino, ki je že velikokrat sodelovala na raznih prireditvah (šolske proslave, nastop v Ljubljani v KUD France Prešeren, nastop na dnevih slovenskega izobraževanja v Ljubljani). Tudi v osnovni šoli Bršljin, v kateri je vključenih največ romskih otrok, je

bilo organiziranih več aktivnosti pri delu z romskimi otroci. Tudi njihovi romski učenci, otroci iz naselja Žabjek, so sodelovali na raznih prireditvah in so se predstavili širši javnosti. Aktivnosti potekajo tudi v vrtcu v Žabjeku, v katerem je vključenih do 25 romskih otrok. Zanje je organizirano strokovno delo in različne aktivnosti. V zadnjem letu je bil organiziran vzgojni program posebej tudi za Rome iz Jedinščice.

Za romske otroke iz obeh osnovnih šol je bil preko medobčinskega društva Rom organiziran izlet na Gorenjsko (Kranjska gora, Brezje, Bled) in izlet na morje (Piran, Portorož, Lipica), saj je znano, da se romski otroci zelo malo udeležujejo skupnih šolskih izletov.

V šoli Bršljin že drugo leto poteka glasbena delavnica »Glasbena de-

javnost romskih otrok«, romski otroci se učijo igranja na orglice in tudi na druge instrumente. Otroci so nastopili na proslavi v Ljubljani in v Novem mestu ter na šolskih proslavah. Program je finančno podprl Zavod za odprto družbo Ljubljana.

Za otroke iz šol Šmihel in Bršljin so bile organizirane posebne kreativne delavnice, ki jih je vodil dr. Arpad Barath, priznan strokovnjak iz medicinske fakultete v Zagrebu. Otroci so risali, ukvarjali se s glasbo in se pogovarjali ob sobotah v dijaškem domu v Novem mestu. Srečan je se udeležilo do 14 romskih otrok, nekaj neromskih otrok, predvsem pa tudi prostovoljci, študentje pedagoških in socialnih šol. Njihovi izdelki so bili razstavljeni v Ljubljani na razstavi »Dnevi slovenskega izobraževanja«, na dnevu prostovoljcev v Ljubljani in v Novem mestu, v italijanski Gorici na dnevu prostovoljnega dela, ki so se udeležile tudi države iz Srednje Evrope. Projekt je finančno podprl Urad za mladino Republike Slovenije, Zavod za odprto družbo in Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.

Daleč je Ljubljana... ali anekdota o sramotni nepismenosti

Marija Padovan

Pri meni v pisarni se je oglasila 56-letna Ida Brajdič, nepismena Romka iz Žabjaka pri Novem mestu, ki še nikoli ni živela pod trdnostreho. Zaprošila me je za pomoč pri reševanju zapletene premoženjske zadeve, ki ji ni bila kos. Po umrlem možu je podedovala certifikate, obvestilo o zapuščini je dobila pred kratkim, medtem je rok za vložitev certifikatov minil. Razlagala mi je, kako ni vedela, da mora po smrti moža vložiti zahtevek na sodišče, kako ni vedela, da se zaradi tega tudi gre na sodišče, saj doslej ni imela še ničesar, kar bi lahko podedovala. Preprodajalci certifikatov so jo našli v naselju, oni so bili tisti, ki so jo usmerili na sodišče. Sodni postopek

je dolgo trajal, rok je bil nazadnje zamujen. Zapletena zgodba.

Poskusim pridobiti informacije. Pokličem borzne hiše in izvem, da je rok za vložitev certifikatov dokončno mimo. Kličem na Ministrstvo za ekonomski razvoj, da bi izvedela, če so izjeme za tiste, ki lahko dokažejo, da so jim bile odločbe izdane po predpisanem roku. Na oni strani se oglasi mladosten ženski glas. Na moje vprašanje takoj odgovori, da je rok nepreklicno minil. Ko le vrtam še naprej in pripovedujem, da je ženska nepismena, da se ni znašla in podobno, mi mladenka na oni strani mirno zabrusi: »Ne izgovarjajte se na nepismenost. V Sloveniji je dovolj šol in vsakdo se lahko izobražuje. Sramota je,

da je človek v tem času še nepismen. V šolo naj gre in naj se uči pisanja in branja.«

Ne ugovarjam. Kako tudi bi: »Kako daleč je Ljubljana od romskega naselja Žabjek pri Novem mestu«, pomislim. »Kako malo vedo na pristojnih mestih kako živijo Romi na obrobju, koliko so v življenju dosegli in kaj vse je potrebno storiti za njihovo pismenost.« Zamahnem z roko in si mislim, da je vse zaman in da bodo pretekla desetletja, dokler bodo nekateri spoznali, da so Romi in je romsko vprašanje na Slovenskem vse kaj drugega kot: poslušati Šukarjevo cigansko glasbo, videti Romko v pisanem krilu ali prebrati vestičko o romski tatvini na črni strani kronike.

Praznovanje 1. obletnice romskega društva Romano Zeleno VEJŠ Serdica

Anita Cener, mentor

Novembra 1997 je naše društvo praznovalo prvo obletnico delovanja. Odločili smo se, da na to naše slavje povabimo tudi ostala društva in sicer Romani Union iz Murske Sobote ter Zeleno dombo iz Puconec. Na naše praznovanje smo povabili g. Geza Bačiča iz Urada za narodnosti, vse člane naše občine, ravnatelja rogašovske šole g. Mencingarja ter člane društva multipleskleroze iz Murske Sobote. Na slavnosti nam je spregovoril tudi naš župan g. Janko Halb, ki je naše društvo zelo pohvalil. Vsako društvo je zaplesalo svojih nekaj plesov. Tudi naša otroška skupina se je predstavila z dvema plesoma, na kar smo bili zelo ponosni, saj so v njej otroci, ki hodijo komaj v vrtec.

1. romski folklorni festival

Anita Cener, mentor

Lansko leto septembra je naše društvo Romano Zeleno VEJŠ iz Serdice organiziralo prvi romski folklorni seminar romskih plesov. Na folklorni seminar smo povabili društvo Romani Union iz M. Sobote, društvo Čapla iz Vanča vasi in društvo Romano Pralipe iz Maribora, ter seveda tudi našo folklorno skupino Zeleno vejš iz Serdice.

Na folklornem seminarju se je vsaka skupina predstavila z dvema romskima plesoma. Potem smo pa vsi skupaj imeli romske plesne vaje. Po vajah smo povabili goste in tudi sami smo šli na majhno pogostitev pri gostišču Kuzmič.

Naslov našega društva:
ROMANO DRUŠTVO
ROMANO ZELENO VEJŠ
Serdica 114, 9262 Rogašovci

ROMSKO DRUŠTVO ROMSKI ZELENI GOZD

Romsko društvo smo ustanovili na pobudo predsednika romskega društva Jožeta Horvata - Muc iz M. Sobote. Prvi občni zbor smo ustanovili 7.10.1996, na katerem smo izbrali vodilni kader. Društvo smo predvsem ustanovili zaradi naše dragocene romske kulture in da preko društva rešujemo naše romske probleme.

Februarja 1997 smo se vključili v Zvezo romskih društev Slovenije.

V našem društvu imamo dve folklorni skupini. V prvi folklorni skupini nastopajo starejši folkloristi, v drugi pa šolski ter predšolski otroci. Moram povedati, da veliko nastopamo doma v občini in tudi izven občine. Zelo nas tudi cenijo v naši občini. Zelo uspešno sodelujemo z ostalimi društvi v Sloveniji.

Kot predsednik našega društva sem zelo zadovoljen s člani in folkloristi, ker se dobro razumemo in sodelujemo.

Predsednik društva:
Štefan Šarkezi

ROMANO DRUŠTVO ROMANO ZELENO VEJŠ

U Jože Horvat - Muc andro foru men dinja i godi kaj neka keras khetan romano društvo. Amen le henfiam te kerfiam sestanek andu 7.10.1996. Te menteš izvolinfiand u le vodilnen manušen vašo društvo. Lek buter u društvo ustanovinfiand dor amari romani kultura, te kaj priko društvo lejter reševalinas amare romane problemfia. Andu februar 97 men vklopinfiand andi zveza romane društvi Slovenija. Andu amaru društvo himen duj folklorne grupi Andi eršti grupa khelen u phureder, andi dujti pa u čhavore so phiren andi škola te so mek na phiren andi škola. Site phenaf kaj igen but nastopalinas kher andi amari občina te ari andri amari občina. Igen lače men hajovas okole društvenca andi Slovenija.

Me sar predsednika amare društvoske som igen zadovoljno le članfienca te ule folkloristenca, kaj amen igen lače hajovas te sodelovalinas.

Predsednik društva:
Šarkezi Štefan

Zveza romskih društev Slovenije je v soboto 24. oktobra 1998 v Murski Soboti pripravila prvo konferenco slovenskih Romov. Na konferenci smo govorili o problematiki bivalnih razmer Romov v Sloveniji ter o človekovih pravicah.

Na konferenci so bili poleg občinskih predstavnikov Romov iz Novega mesta, Krškega, Velenja, Maribora, Puconec, Tišine, Rogasovec in Murske Sobote še g. Peter Winkler in Bačić Geza iz Urada za narodnosti, ga. Živa Deu iz Ministrstva za okolje in prostor, g. Andrej Pretner iz Helsinškega monitorje ter ga. Pavla Štrukelj, ki je nedvomno največji romolog v Sloveniji.

Ugotovitve in predlogi

- V vseh občinah so si enotni, da morajo Romi pri urejanju bivališč in okolice aktivno sodelovati, tako bi z urejenimi bivalnimi pogoji in določenimi mejami funkcionalnega zemljišča pri Romu dosegli nov odnos do lastnine. S primerno obliko pomoči bi postopoma lahko spremenili bivalne navade Romov.
- V zadnem obdobju se povečuje število črnih gradenj, kajti vedno večje število Romov dosega stopnjo socializacije, ki je povezana z željo po stalnem in zidanem bivališču.
- V primerih ko občine ne ponudijo oziroma ne morejo ponuditi ustreznega programa reševanja problematike, Romi sami kupujejo kmetijska zemljišča in na njih postavljajo bivališča, ker smatrajo da na svoji zemlji lahko počnejo kar hočejo. Kredite za obnovo obstoječih hiš na podlagi prigla-

1. konferenca slovenskih romov

Jože Horvat - Muc

sitve del uporabijo za nakup materiala za novogradnje, za katere pa nimajo ustreznih dovoljenj.

- V pravno urejenih naseljih predstavljajo največji problem omejitve pri širitvi zemljišča, parcelacija in pridobivanje ustreznih dokumentov. S pridobivanjem novih lokacij bi imeli Romi možnost odkupa zemljišča, na ta način bi zajezili množične črne gradnje ter preprečili njihove medsebojne spore zaradi zemljišč.
- Komunalna opremljenost je slaba, moteči in nevarni so priključki dovoznih poti na glavne ceste, neustrezno so izvedeni električni in vodovodni priključki, zelo moteč je zunanji, neurejen videz romskih naselij.
- Reševanje vseh problemov bi moralo potekati po fazah, z aktivnim vključevanjem Romov. (Iz gradiva Ministrstva za okolje in prostor za sejo Komisije za zaščito romske skupnosti)

Položaj pripadnikov romske skupnosti

S problematiko Romov v posameznih lokalnih skupnostih smo bili seznanjeni prek dopisov, ki smo jih prejeli v vednost, prek obvestil posameznih občinskih organov in obvestil v medijih. V minulem letu pa se v nobenem primeru s to problematiko niso na

nas obrnili neposredno prizadeti. Ugotavljamo, da je šlo v vseh primerih za vprašanja nezakonitih gradenj Romov, tudi na tuji zemlji, in na drugi strani za nasprotovanje lokalnih prebivalcev, da bi s spremembami prostorskih načrtov občin omogočili zakonito gradnjo romskih bivališč. V vseh teh primerih so v občinah imeli veliko argumentov za nasprotovanje naselitvi ali legalizaciji naselitev Romov, ob tem pa jim ni uspelo najti lokacij, kjer bi ti lahko živeli. Tudi sodelovanje državnih organov v teh primerih ni bilo dovolj učinkovito. Občine se tako izgovarjajo na premajhno sodelovanje in pomoč pristojnih ministrstev in vladnih organov, ti pa upravičeno opozarjajo, da se v občinah ne morejo dogovoriti za lokacije, kjer bi pripadniki romske skupnosti lahko živeli.

V Sloveniji ni veliko pripadnikov romske skupnosti, zato je težko razumeti, da niti lokalne skupnosti niti država ne morejo najti prostora, kjer bi ti lahko zgradili svoje domove. Menimo, da bi morala država materialno in s strokovno podporo spodbujati občine k sprejetju prostorskih načrtov, ki bi določali območja, na katerih bi se pripadniki romskih skupnosti lahko naselili.

V skladu z določbo 65. člena ustave RS položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. Poseben zakon ni bil sprejet, v drugih pa pravice pripadnikov romske skupnosti tudi niso dosledno urejene. Zato predlagamo, da se ta ustavna določba čimprej realizira.

KONFERENCA ZVEZE ROMSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Murska Sobota - 24.10.1998

SKLEPI KONFERENCE

BIVALNE RAZMERE

Problemi:

- urbanistična neurejenost,
- pravno lastniška neurejenost,
- prostorska problematika,
- legalizacija romskih naselij,
- nekatera naselja nimajo vode, elektrike, kanalizacije, urejene ceste,...
- prostorska stiska,
- stanovanjske pravice (zavrnjene in neobravnavane prošnje),
- neprimerna stanovanja,
- nerazumevanja večinskega naroda.

KRŠENJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Problemi:

- mediji (največji kršitelji), časopisi ne omenjajo imena

kršiteljev temveč navajajo za kršitelje skupnost ali Rome, Cigane,

- nekatera društva izpostavljajo kršitve na področju vključevanja romskih otrok v Vzgojno varstvenih zavodih in osnovne šole (občine: Rogašovci, Cankova, Tišina, Maribor),
- zavrnjene prošnje za državljanstvo (Maribor),
- agresivnost policije do Roma,
- večje kazni za Rome na sodiščih (čeprav gre za ista dejanja),
- nerazumevanje ustanov in arogantni odnos za romske probleme,
- nestrokovni odnos zdravstvenega osebja do Romov,
- nehumani odnos vzgojiteljic do romskih otrok,
- nepravilno obravnavanje Romov ko gre za zaposlitev.

PREDLOGI

- pomoč ministrstev (Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za kmetijstvo) za pomoč pri legalizaciji romskih naselij,
- pridobitev stanovanjskih odločb (Velenje, Maribor),
- spoštovati Roma kot človeka in pravica do drugačnosti,
- pomoč k hitrejšemu reševanju romskih problemov (državljanstvo, zaposlitev, šolanje,...),
- pravilno informiranje Romov (napačne informacije o Romih),
- postavitve prometnih znakov v romskih naseljih (omejitev hitrosti, otroci na cesti, prehod za pešce),
- zakonska pravica za pridobitev predstavnikov Romov v občinskih svetih,
- nujno je potrebno izdelati zakon, ki ga omenja ustava RS, zaradi upoštevanja pomembnosti reševanja romske problematike na področjih, ki bi jih naj zagotavljala določena ministrstva in občine.

JOŽE HORVAT - MUC ■

NADALJEVANJE S STRANI 5

► pripadajo skupini svedrarjev, vendar to opravilo čedalje bolj opuščajo.

Ob severni prekmurski meji naseljene romske družine so prišle zvečine s sosednje Avstrije in sicer v 18. stoletju, to je v času vladanja cesarice Marije Terezije. Nekaj družin izvira iz plemena Sinto, nekaj pa se jih je odselilo od gradiščanskih Romov.

Na Gorenjskem se že v 17. stoletju pojavi manjša skupina Sintov, ki nenehno potujejo po pokrajini. V ohranjenih starih listinah iz tega časa so večkrat omenjeni, vendar ne številčno. Navadno so te omembe v sodnih in drugih dokumentih, v vseh pa je poudarjeno, da so stalno na poti iz kraja v kraj. Prav zaradi tega je bilo stalno naseljenih družin v preteklosti malo. Če pa se je katera družina

naselila, se je ukvarjala z žebljarsko ali kovaško obrtjo. Poglavitni poklic te skupine pa je bilo igranje na violino. Gorenjski Sinti, namreč izvirajo iz rodu godbenikov, zato so znani kot odlični violinisti, tako moški kot ženske.

Iz 19. stoletja je ohranjen zanimiv podatek o Sintih. Tedanji župan v Kropi je dovolil neki družini Sinto, da se lahko stalno naseli v tem mestu. To je pomenilo, da je romska družina dobila pristojnost v tej občini.

Gorenjski Sinti so se priselili iz območja Judenburga, Beljaka in Celovca. Njihova rodbinska imena so naslednja: Rajhard, Seger, Roj, Taubman, Müller, Jungvirt in Held.

Na Gorenjskem so Sinti znani v Kranjski gori, na Jesenicah, v Radovljici, na Brezjah, v Kropi, Kamni gorici, v okolici Bleda in še v neka-

terih drugih krajih.

Danes živi na Gorenjskem le še nekaj družin skupine Sinto, ki so naseljene blizu mesta ali vasi.

Današnje rodbine so opustile igranje na violino. Nekateri se zaposlujejo, nekateri pa se skušajo preživljati s priložnostnimi deli.

Romsko prebivalstvo v Evropi je razvilo večje in manjše skupnosti v posameznih deželah. Manjše skupine Romov, ki so naseljene v Sloveniji, tvorijo rodbinske in vaške skupnosti, razen Sintov na Gorenjskem, kjer so naseljene le posamezne družine.

V vseh treh slovenskih pokrajinah nastajajo velika romska naselja, zaselki, posamezni domovi in začasna bivališča. Romska naselja se še vedno spreminjajo, oblikujejo in postajajo sodobnejša in bolj urejena.

NA TABORU

Nič boljše kot na taboru. Ko sem bil prvič na taboru, me je bilo zelo sram, ko sem se pa navadil, nisem hotel domov iti. Bilo je za jesti in za piti kolikor smo hoteli. Hodili smo na izlete in še zraven peli. Komaj čakam naslednji tabor.

Romeo Horvat - Popo

PRI AMAURI DVURA HI MERZČA

*Uroma pumen kezdinen te maurel afka,
zari mende te ži Slafka.
Sauri žine hokonenca, ipaš pa le kijlenca,
Kada pumen hejrinen te maurel,
akur le miličardēn akhauren.
Khetan pru lejsti žan te hijel,
te pru lejsti žan te pijel.*

Romeo Horvat - Popo

DVA SVETOVA

Dva različna svetova
med seboj
bojujeta se, s
pestmi udarjata,
kričita na ves glas, se
širita in ožita iz
kroga pa le ne moreta.

Na tej oazi življenja in smrti,
dve podobi,
večno združeni,
večno objeti
strmeči v nebo in zemljo
iskajoč svoj prav, na
eni in drugi površini.

*Goran Jakoljevič
(Nemčavci 07.03.1998)*

PRU TABOR

*Ništa feder sar pru tabor. Erštimoj kada gi-
jum pru tabor, man fejs lažauhi. Akur man
pa navaudinjum, te na kamauhi khir te žal.
Sinja te hal te te pijel kiki kamauhi. Žahahi
pru izletja, te jilavahahi. Ivda užauraf u
kauh berš hot žauh pru tabor.*

POPO KUDULIŠAVO

*U Roma čore andu bavljaja,
phiren te kudulinel zu rauja.
Lenge naune igen phauru,
and u pinkli thud te mauru.
U phure Roma na žaunen te ginel,
te čak andu kontejner rovaulinen.*

Romeo Horvat - Popo

DUJ THEMČA

*Duj aur Themča
Miškri pumende
Pumen mauren,
Dumukenca pumen čhinen,
Vriščaunen pru cilo glauso,
Pumen phučauren te tiknjauren
Andru kroug pa sadjik nauštik žan.*

*Pra ja oaza dživindipeskri te mijrijbnaskri,
Duj muja,
Mindik khetaun,
Furt prikrikerde
Dijkhen andu vilaugo te andi phuf
Rouden pumaro čačipe,
Adej te udoj.*

Prevod: Jožek Horvat

SREČA

Kako blizu je
pa se je ne upam dotakniti,
kako blizu je
pa je ne morem zgrabiti.

Ta sreča, če bi vsaj vedela,
kako želim si jo,
bi predala se,
to pa ni lahko.

Vedno je v meni
potisnjena na stran poti,
čakajoč, da vzkali
srce prebudi
se umiri in zaživi.

Goran Jakoljevič
(marec 1997)

BAS

Sar pauše hili
te na traunijnaf la te astaurel,
sar pauše hili
te nauštik la topijnaf.

Aja bas, te baur žanlahi,
Sar Kivaninaf la me, pe
Prik delahi,
Adau pa naune lejk.

Furt hili andi mande
Izpidime pru rubu
Užaurel hot baurjola
U vudji žangaul
Peske bišel te žijl.

Prevod: Sandreli Monika

ONI IN NAŠI

Oni tukaj so,
skoraj z nami
prav viseči nad nami.

Vedno tihi,
vendar skriti
črni, temni, sivi.

V nam tud so,
vendar bolj zbegani,
kakor oni pravi.

Ko so glasni
bolj dejavni,
se nam zdijo nepridipravi.

Kakor oni
kakor naši v
usodo so podani.

Goran Jakoljevič
(oktober 1997)

OUN te AMAOURE

Oun adej hi,
pauše meri mende
lougijme prika amende.

Furt halgatijme,
Ham gurude
Kaule, temne, sive.

Anda mende hi le,
Ham na rejn gondenca,
Sar udoula čauče.

Kada hi u vriščaume
feder bibas,
Menge dichun sar lekšlekteder.

Sar oun
Avka amaure
Andu čačipe pumen dijne.

Prevod: Jožek Horvat

ZIMA

Ime mi je Manuel. Najraši imam zimo zato, ker se lahko smučamo, sankamo, kepamo in delamo snežene može. Ko sem se peljal s smučmi sem padel. Zlomil sem si koleno. Moral sem k zdravniku in sem dobil mavec. Zima prinaša tudi dosti neprijetnosti kot je naprimer poledica. Ker smo doma na hribu imajo naši vozniki veliko problemov z vožnjo po hribu. Kljub vsemu imam zimo rad.

MANUEL ŠARKEZI
Serdica, četrti razred

U ĐEND

Mro anav hi Manuel. Lek feder kamav u đend, vašu da kaj men še ladas ule skijenca te sanjenca te ule điveha amen čhikeras te keras điveskre muršen. Kada man ladhi ule skijenca pejom te phagjum mri čang. Site gejom uzo barbi te gerinđum gips upri čang. U đend menge anel te but kinja sar hi naprimer đego. Kaj sem kher upro dombu, hi amaren šoferđen andu gaf kinja ari te ladel ule domboske. Sađek me kamav u đend.

MANUEL ŠARKEZI
Serdica, štarti razred

MOJ BRAT

Jaz sem Alen. Imam enega brata. Ime mu je Jožek. Star je devet let. Novembra je bil deset dni v bolnici, ker so mu operirali slepič. Zelo sem ga pogrešal. Čeprav se včasih tepeva se imava rada. Oba pleševa v folklori.

ALEN ŠARKEZI
Serdica, prvi razred

MRO PHRAL

Me som u Alen. Himan đek phral leskro anav hi Jožek. Hilo enja beršengro. Andu novemberi sinja dež dij andi špita, kaj le čhinde upro slepič. Igen mange falinlahi, hatete men duj žene okor maraz amen duj žene men kamas. Suduj žene khelas uzi folklorni grupa romano zeleno vejš.

ALEN ŠARKEZI
Serdica, prvi razred

BOŽIČ IN NOVO LETO DOMA PRI NAS

Tudi mi Romi praznujemo božič in novo leto. Imeli smo tudi novoletno jelko. Okraske in čokoladice je kupil oče. Jelko sva pa okrasila jaz in moj brat Alen in mama. Za božič smo jedli pečenega purana, juho in solato.

Za novo leto sem šel »friškat«. Dobil sem nekaj denarja, za katerega sem si kupil sladkarije. Metal sem tudi petarde. Ob polnoči smo mama, oče, Alen in jaz nazdravili leto 1999 in si zaželeli vse najboljše, dosti sreče in zdravlje.

JOŽEF ŠARKEZI
Serdica, drugi razred

I BOŽIČA TE U NEVO BERŠ UZI AMENDE KHER

Te amen u roma slavinas i božiča te u nevo berš. Sinja men krispan. Okraski te u čokoladi vašu krispan kinđa u dada. U krispan pa kerđam me, mro phral te mridej. Upri božiča hajm peka pura, zumi te šajata.

Upro nevo berš gejom gaveske te »friškolinel«. Rodinjom mange khlig valaso loj upro loj mange kinđom gulipe. Čhikerahi mugli bonbici. Epaš irat dinjam i mama, u dada te mro phral u Alen dinjam prost ule beršeske 1999 te kivaninđam menge sa lekfeder but bast te sastipe.

JOŽEF ŠARKEZI
Serdica, drugi razred

DIJL TUMENCA

Baranja Slavko - Lujzi

V začetku bi pozdravil vse bralce revije Romanu them. Od zadnjega pisma, ki sem vam ga poslal je minilo nekaj mesecev. V teh nekaj mesecih sem izvedel več informacij o Romih iz New Yorka.

Kot sem že omenil v New Yorku živi 600 tisoč Romov, večina od njih živi v Brooklynu. Več je Kalderašev.

Kot sem izvedel se tukajšnji Romi ukvarjajo z nakupi in prodajo starih avtomobilov ter vedeževanjem.

Vsako nedeljo imajo mašo v romskem jeziku in radijsko oddajo na krščanskem valu. Radijska oddaja poteka enkrat tedensko, poteka v živo in je v romskem-angleškem jeziku.

V oddaji se pogovarjajo o bogu in Bibliji.

Enkrat tedensko imajo za romske otroke pouk v romščini in se učijo o romski zgodovini, kulturi ter o romskem jeziku.

Pred natanko tremi meseci sem začel delati v Canal Jeans Co.

To je štirinadstropna trgovina s

konfekcijo in obutvijo. Je najbolj obiskana trgovina v New Yorku. Jaz delam kot prodajalec v Levis obratu in mi je zelo všeč. Ko sem izvedel, da ne rabim iti v trgovsko šolo kot v Sloveniji, sem bil presenečen. Pred kratkim so mi zvišali plačo in bom treniran za obratovodjo v svojem oddelku. Ko sem to izvedel nisem mogel verjeti, bil sem zelo presenečen in zelo vesel. To bi bilo vse zaenkrat iz New Yorka.

Pozdravil bi pa vse bralce revije Romanu them.

